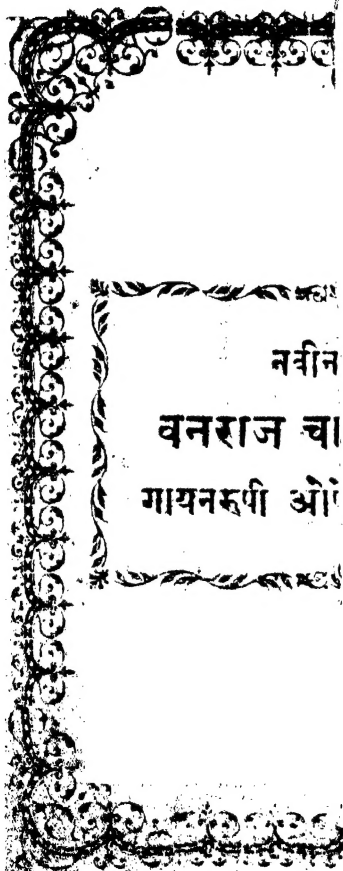

२३६

नवीन
वनराज चा
गायनरूपी ओं

૨૩૮૯

નવિન

વનરાજ ચાવડાનો ગાયનરૂપી ઓપેરા સ્વેલ.

રચનાર—અંબાત નિવાસી

છગનલાલ ભાઈશંકર પંડ્યા.

પ્રત ૧૦૦૦

(સર્વ પ્રકારના હક્ક રચનારે પોતાના સ્વાધિનમાં રાખ્યાછે.)

અમદાવાદ.

યુનાઇટેડ પ્રીં અને જી. એ. ફ્રં લિમિટેડ ના પ્રેસમાં

રણછોડલાલ અંગારાએ છાપ્યો.

સંવત ૧૯૪૧ સન ૧૯૮૫

દિગ્ગમત પ પાંચ આના.

પ્રસ્તાવના.

— ૬૭ —

એક દિવસ કવિ હરજીવન કુમેરનું રચેલું “આવડા ચિ-
રિત્ર” નામનું પુસ્તક મારા વાંચવામાં આવતાં મને એવા
વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે એ પુસ્તક માંહેલો કેટલોક સાર
ચુંદી તેનો એક “વનરાજ આવડાનો” ગાયન રૂપી ઓપેરા
એલ” રચ્યો હોય, અને પછી હાલની યુજરાતી નાટક
મંડળીયાળા યાતો કોઈ બીજા તેનો પ્રયોગ કરે તો તેથી
કરી અગાઉના રાજા કેવા સ્વતંત્ર, શરવિર, પરાક્રમી, દ્રઢ-
મનવાળા, તથા તેઓની રૈયતનો તેઓની ઉપર કેટલો પ્યાર,
તથા એક બીજાનો કેવા સંપ હતો, તેના અચ્છા ચિતારતી
હાલના રાજા તથા લોકના મનપર, કંઈપણ અસર એસે ખરી.

આ વિચાર મારા દિલમાં હમેશાં ઘોળાયા કરતો હતો,
પણ અલ્પશક્તિ, અલ્પસ્થાન, વળી કોઈ વિદ્વાનની સોજત
નહીં તેથી તેને અમલમાં લાવવાનું આજદીન સુધી મા-
રાથી બની શક્યું નહોતું. આરંભેલું કામ હમેશાં તમજું
હોયછે, પણ તે જ્યારે ધીમે ધીમે સારા પાયાપર આવતું
જાયછે, ત્યારે તે પ્રથમના કરતાં પછી કંઈ અધર્-લાગતું
નથી. મારી નોકરી તથા ઘર પ્રસંગના કામમાંથી વ્યત બ-
ચાવતાં આ પુસ્તક રચતાં મને શુમારે દોઢ માસ લાગ્યો
હશે, એમ હું ધારું.

ગાયન રચવાનું કામ એવું તો કઠણ છે કે તેમાં સારી

પેટે કુશળતાને પામેલા વિદ્વાનો પણ વખતે ઠોકર આઈ બેસેછે, તો હુંતો તેમાં બિન માહિતગાર તેથી મારામાં દોષ રહ્યા હશે, તે સુધારીને વાંચવા સર્વ બાધયોને હું બલામણુ કહું છું. આ મારો પ્રથમ પ્રયત્ન છે તેથી આ પુસ્તક જેવું જોઈએ તેવું નહીં રચાયું હોય, તોપણ તેમાં મારાથી જેટલી બની છે તેટલી મેં સાવચેતી રાખી છે, તેમ છતાં અજાણથી રહેલી ખામી વાંચનારની નજરે પડે તો, તેમાં સુધારો કરવાની તેઓની મારા તરફ યોગ્ય સમજના થશે તો, ઉપકાર માથે બીજી આવૃત્તીમાં તેમ કરવા હું સુકીશ નહીં.

આ પુસ્તકમાં મુખ્યત્વે કરી આવડા ચરિત્ર નામના પુસ્તકની મદદ લીધી છે. રાવસાહેબ મહિપતરામ રૂપરામના રચેના વનરાજ આવડો નામના પુસ્તકમાંથી જ્યશિખરી રૂપસુંદરીની છેલ્લી મુલાકાતે પોતાના રંગમેહલમાં ગયો છે, તે વિષય લીધો છે; માટે આ બંને ગ્રંથ રચનારનો હું પુરણ આભારી છું. આ ગ્રંથમાં કેટલીક કલ્પિત વાત દાખલ કરવામાં આવી છે. કેટલાંક મોટાં ગાયનો છે, તે છપાવવામાં બધાં લીધાં છે, પરંતુ “નાટક” થતી વેળાએ ઝાઝો વખત ન રોકાય તેને માટે તેની ચાર પાંચ કડી ગાઈ તેનો વધારે પડતો ભાગ મુકી દેવાનો છે.

મારે આ ઠેકાણે યાદ લાવવું જોઈએ કે, મને મારા શુભિચ્છક મી. માનશંકર વી. છબીલદાસે, આ પુસ્તક છપાવવા સંમંધીમાં તેમજ સલાહ બતાવવામાં યોગ્ય મદદ આપી છે. એ અદસ્ત આવા ગ્રંથકારોને પોતાની નોકરીમાંથી વખત

ખચાવી સારી સહાય કરેછે, અને દશની ચડતી જોવાને
 ઇચ્છેછે. તેવીજ રીતે સ્નેહી મી. ભગવંતરાય માધવરાયે—
 આ પુસ્તકનો ફેલાવ થવાના હેતુથી એ વિષે પોતાનું જ્યાં
 જ્યાં જવું થયુંછે ત્યાં ત્યાં તે ભાઈયે પોતાના સ્નેહી વર્ગમાં
 તથા બીજાઓ આગળ અસરકારક વિવેચન કર્યુંછે. મને
 કેટલાક દિવસ મંદવાડ રહ્યાના સખખથી ધારેલા વિચાર
 કરતાં આ પુસ્તક છપાવતાં બલકે વધારે મુદત થઈ છે.
 તેને માટે સર્વ સુસજ્જનો પાસે હું માફ માગુછું.

મારી પરવાનગી શિવાય કોઈ કારણસર નાટકના રૂપમાં
 આ ખેલ ભજવી બતાવવાની હાલમાં કોઈને છુટ આપ-
 વામાં આવતી નથી. કોઈપણ નાટક કંપનીના મેનેજરને
 આ ખેલ રજીષ્ટર કરાવવાની ઈચ્છા હોય, તો તે મેનેજરે
 નિચેને શરનામ પોસ્ટપેડ કાગળથી છ મહીનાની અંદર
 મને લખવું.

ખંભાત (મોરીયા પાડો.) { હગનજ્ઞાલ ભાઈશંકર પંડ્યા.
 તારીખ, ૧-૨-૮૫ } ઉરપના પુસ્તકનો રચનાર.

વનરાજ ચાવડાનો ગાયન રૂપી ઓપેરા સ્વેલ.

— {૦૩-૬૦} —

નાટક પાત્ર.

- જયશિખરી..... પંચાસરનો રાજા.
વનરાજતેનો દીકરો.
સુરપાળ જયશિખરીનો સાજો.
રૂપસુંદરી..... જયશિખરીની સ્ત્રી.
સિલગુણસુરી એક જાતી (સુપાત્ર સાધુ).
શંકર..... એક ખારોટ. (કવિ)
ભુવડ કલ્યાણીનો રાજા.
કરણતેનો દીકરો.
કામરાજ ભુવડના રાજાનો એક પ્રખ્યાત કવિ.
(અંદદુંદમીર, બીલ, બીલડીયો, પ્હાડી લોકો, દાસી, દાસ,
દરબારી બીજાં માણસો વગેરે.)

મંગલાચરણ.

પાત્રો પડદામાં ઇશ્વર સ્તુતિ કરેછે.

(આનંદ કંદ તું ઇશ અભિનંદન એ રાહ.)

જય જગનાથ, જોડી ખેડ હાથ,

વિનંતિની સાથ કરીયે પ્રણામ. ટેક.

નાટકારંભે સા'ય થજે તું,

કુર્મતિ સર્વ જરૂર હેણુજે તું. જય જગનાથ.

આ જગમાં એક આશ્રય તારો,

તું વિના કો નહીં ખેલી અમારો. જય જગનાથ.

દોષે ભર્યા અમે અલ્પજ્ઞ પ્રાણી,

કરણી નથી તુજથીરે અજ્ઞણી. જય જગનાથ.

પાપ ક્ષમા કરી સુખ આપ બાપ,

કલેશ મટાડી શિરે હાથ થાપ. જય જગનાથ.

પડદો ઉપડતાં મુખ્ય પાત્ર ગાયછે.

૫૬.

(વિનતિ ધરજો ધ્યાન જન સહુ, વિનતિ ધરજો ધ્યાન એ ઢબ.)

વિનતિ મારી સમાજ, સુણજો વિનતિ મારી સમાજ.

આજના રાજા કેવા થયાછે, તેની કહું કંઈ વાત. સુણજો.

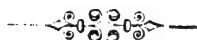
દાર ફુંગો પરરાંડ કસુંબા, સેબ્યા કરે દિન રાત. સુણજો.

હેરાન હેરાન તેથી થયા પણ, તોય કરે નહિ તાજ. સુણજો.

દેશ તણી હિણ હાતત જોઈ, આણે નહીં ઉર દાઝ. સુણજો.

સ્વતંત્રતાનો છાંટો મળે નહીં, ખાલી કરે પતરાજ. સુણજો.

સુધારાનો ડોળ જણાવી, રાખે અતિથ મિજાજ. સુણજો.
રાજમાં પોણુ તેની ખબર ને, ચાલે અનિતિ ઝાઝ. સુણજો.
ગોલા ખવાસો કે' તેમ ચાલે, સંભાળતા ન સ્વરાજ. સુણજો.
ખંત રાખીને જો નહીં બાંધે, પાણી પેલી પાજ. સુણજો.
પાછળથી તે બહુ પસ્તાશે, બગડ્યાથી બધું કાજ. સુણજો.
સંપ ગ્રહિ કુસંપ તજે તો, સારી વધે બહુ લાજ. સુણજો.
ચાવડ વંશમાં કેવો થયોછે, જુઓ જુઓ “વનરાજ.” સુણજો.
(ખતાવેછે).

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ—કલ્યાણીનો બગીચો.

(ભુવડ, કરણ, અમીર ઉમરાવ, સામતો અને
પાછળથી શંકર ખારોટ.)

[એક ગુણિકા ગાન કરેછે]

(ખ્યાલ) (જી અખીયાંમિ ડારી જી અખીયાંમિ ડારી,
કાને કટારી રાજ અખીયાંમિ ડારી) એ રહ.

જી નદિયાં કિનારે, જી નદિયાં કિનારે,
એ જોઆં ચરાવે રાજ, નદિયાં કિનારે. ટેક.

આજ કૈનયાકી સુરત મેં દરસી, (૨)

કોટીક કંદર્પ કામ લજાવે રાજ, નદિયાં. એ જો.

ઉનકી છાંમી સખી સખસે હે ન્યારી, (૨)

ખારી બગે એસી બંસી, બજાવે રાજ, નદિયાં. એ જો.

અજબિનતાકો મન હર લીનો, (૨)

સૌર સુને તો અગ્નિ વાં સિધાવે રાજ, નદિયાં. એ ગૌ.

એકાગ્રસૌ મુનિ સખ નારદાદિ, (૨)

નિશદિન ઉનકા સરસ ગુન ગાવે રાજ, નદિયાં એ ગૌ.

(શંકર મારોટ પ્રવેશ કરેછે).

શંકર—(પ્રવેશ કરેછે) દોહરો.

જેમ દિપે કુંદન વિષે, કોહીનૂર અનૂપ;

તેમજ રાજ સભા વિષે, શોભે ભૂવડ ભૂપ.

(ભલે ભુવડ ભલે છત્રપતિ પૃથ્વી નાય ભલે એમ

કરતો સભામાં આવી એસેછે).

ભૂવડ—(શંકર સામુ જોઈ) (કેમ ખોલુ પ્રિતમ ઘુંધટો એ રાહ.)

શું નામ રે'વું ક્યાં અને આવ્યા તમે કો' ક્યાં થકી;

કવિરાજ જેવા લાગો તેયિરે પડે પુછવું નકી.

શંકર—હું આવુછું ગુજરાતથી, નિવાસિ પણ ત્યાંનોજછું;

છ નામ શંકર માહરું સુણિ નામ ભૂવડ આવ્યોછું.

ભૂવડ—ગુજરાત કોનો દેશ ચાલે કો'ની સત્તા કો' મને;

એ દેશ કેવારે હશે (તે) વિસ્તારથી ખાલો તમે.

ગજલ.

(સરારારે રહે જુલ જુલ—એ રાહ)

શંકર—નદ નાળાં તળાવો ખૂબ, વિમળ વાડિ જમી કુળદ્રુપ;

ઘટા કુંજો તણિ શી વાત, ભક્તી ભક્તી વાહ! ભક્તી ગુજરાત.

કનક ખેડે ભરે પત્તીહાર, સરસ પાણી સજી શણગાર;

પરસ્પર તાળી તે લેઈ હાય, ભલી ભક્તી વાહ! ભક્તી ગુજરાત.

ગરીબ જન કો નજર નાવે, તવંશર ત્યાં તસે ભાવે;

રહે લોકો ખુશી દીન રાત, બહી બહી વાહ! બહી ગુજરાત.
જગત કર્તાની બ્યાંછે મે'ર, દિસે સઘળેજ લીલા લે'ર;
દિપે જાણે સ્વરગ સાક્ષાત, બહી બહી વાહ! બહી ગુજરાત.
હુકમ ચલવેછ જયશિખરી, નથી ડરતો તે કોથી જરી;
ચતુર તેનાંછે આવડ જાત, બહી બહી વાહ! બહી ગુજરાત.

કામરાજ (ક્રોધાવેશમાં આવી ઉભા થઈને)

(અરે લાલદેવ ધસ તરફ જઈને આ.)

બધો ખોટીંછે ગુજરાતીની વાત,
ન એકે સાચો માનો કલ્યાણિનાથ;
એ લોકો બધાંછે અતિ ગર્વિષ્ટ,
ખુશામતિયાને ખોસે બહુ મિષ્ટ.
કરે નિજ દેશ તણાં એ વખાણ,
ખોટાં તેમાં શું મળતું હશે લા'ણ;
કળ્યો કવિરાજે નથી કામરાજ,
ત્યાં સુધી અજાણીંછે સર્વે વાત.

શંકર—બાળી નાખ્યોંછે એક શંકરે કામ,

હવે તેને કળવા તાણું રે શું કામ.

(એકબીજા લડી પડેછ, ને સભા વિસર્જન થાયછે.)

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ—રાજા ભુવડનો મહેલ.

(ભુવડ, ચંદ, દ્વંદ, મીર, બીજા સામનો.)

ભુવડ—(જયશિખરીની વાત ગળે હોવાથી એક ધરડા પ્રધાનને એકાંતમાં લઈ જઈ તે વિષેની હકીકત પુછેછે.)

(રાજા હું મેં કોમકા ઝોર ઇંદર મેરા નામ. એ રાહ.)

જયશિખરીની વાત હું, પુછુછુ એકાંત;

કર આપેછે કે નહીં, બાગો મનની બાંત;

પ્રધાન—અમુક રકમછે ઠેરવી, લેવા તેની પાસ;

આપ તણા પ્રતિબિંબના. પડવાથી અજવાસ.

કરગરવા લાગ્યો બહુ, માટે એમ કયું;

દયા આપિ મહારાજરે, તેમાં ચિત્ત ગયું.

(ભુવડને આ ધરડા પ્રધાનના બોલવા ઉપર બરોસો આવ્યો નથી, તેથી તે એકાંતમાંથી બહાર આવી ચંદ પટાવત સત્ત બોલેછે એમ જાણી તેને તે જયશિખરી વિષે પુછેછે.)

કુમરી ભૈરવીની ચાલમાં.

(મેંતો શાહજહેકુ દુંદન ચલીયારે—એ રાહ.)

ભુવડ—પ્રિય! ચંદ પટાવત મારારે,

એવી રીતે મુને વાલા લાગો;

દ્વિગ તણા જ્યમ તારારે. પ્રિયા ! ટેક.

પંચાસરનો જે જયશિખરી,

પૂર્ણ પરાક્રમી રાજારે:

તે સ્વાધિનમાં છેકે નથી કો'

નહીં બુલુ ગુંણ તમારારે.

પ્રિયા ! એવી.

રાગ હોરી.

ચંદ—(હાથ જોડીને.)

સત્ય વાત સુણો મહિપાળ

ઓ દયાળરે, સત્ય વાત.

ટેક.

આખુ આણિગમ સર્વ હતા ત્યાં

આવિ મળ્યો સુરપાળ,

અન્ય નરેષ હતા તેની સાથે

તે પણ બહુ વિકાળ,

પડી જોઈ પેટમાં કાળ, સત્ય. ઓ દયાળ.

નાઠા અમે તો સોરઠ રસ્તે,

મારત નહિ તો ધરાય;

કાળમુખો સુરપાળછે એવો;

જ્યશિખરીની તે ઢાલ,

સ્વાધિનમાં નરે' કોઈ કાળ, સત્ય. ઓ દયાળ.

બુલડ—(ગુસ્સેથી).

(પ્રેમની આગ લાગીછે દિલમાં, શી રીતે ડુંડી થશે એ રાહ.)

શસ્ત્ર બાંધી ઓ સુરાઓ, થાઓને તઈયારરે;

ચંદ દૂંદ મીરે આદિ, ના લગાડો વારરે. શસ્ત્ર. ટેક.

ન્યાં સુધી જીત્યો ન ગુર્જર, દેશ રમ્ય રસાળરે;

ત્યાં સુધીછે બ્યથ મારો, ભુમિમાં અવતારરે. શસ્ત્ર.

વાત સુણિ ન્યારથી મેં, તારનો વિચારરે;

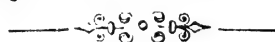
દિલમાં બાંધીને મૂક્યોછે, મુજો તેનો સારરે. શસ્ત્ર.

ચાવડાના પૂરે પાસે, નાખ્યો મુકામરે;

લાગ નેઈ તુટી પડ્યું, મેળવ્યા જ્યકારરે. શસ્ત્ર.

તોપ બહાર કાઢી ચલ્યો, કત્તે! કેરા બહારરે;

સોસવા શોણિત તત્પરે, થઈ હશે તરવારરે. શસ્ત્ર.

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ — કલ્યાણિથી પંચાસર જવાનો રસ્તો.

(ફોજ)

મુત્તધાર — (ફોજના દેખાવમાં ગાયછે.)*

રાગ ઓખાહરણનો.

ફોજ લઈ અમીર મીર ચાલ્યો,

પંચાસરનો મારગ તેણે ઝાલ્યો;

સાથે લીધા ઘણાક તુખાર,^૧

નથી પાળા તેણે કુંઈ પાર.

ચાહ ઊંટ અને ગજ રથ,

શામિ સાજ થકી તે સમસ્ત;

ચાલે તોપ હડડાટ કરતી,

તેના શબ્દથી ધ્રુજતી ધરતી.

કોઈ બકતર પોખર પેરી,

ગાય સિંધુઓ રાગજ લેરી;

*ફોજનાં માણસ ગાય તોપણ ચાલે. ૧ તોખાર ઘોડા.

દાલં બંધુકને તરવાર,
 કોઈ સંભાળતા છે કટાર.
 કોઈ મુઝછ ઉપર હાથ નાખે,
 ચાલે મદમાં અતિ તે મિત્રજી;
 મદમાતા મલો અલમસ્ત,
 ગ્રહે એક બીજનો તે હસ્ત.
 પછી પ્રેમથી પંખે મિલાવે,
 એમ જોર ઘણુંક જણાવે;
 આબ્યાં મારગમાં જે જે ગામ,
 જયશિખરનાં તે તમામ.
 બાળી લુંટી કીધાં ઉદયસ્ત,
 નાહા લોક ગિચારા સમસ્ત;
 અધે વરતી રહ્યોછેજ ત્રાસ,
 સર્વનાં મુખ દિસે ઉદાસ.

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ—પંચાસર રોહિરમાં જયશિખરીનો મહેલ.
 (જયશિખરી, પ્રધાન, સેનાધિપતિ. પાછળથી આસ-
 પાસના ગામના ગામડીયા લોક. અને શંકર ખારોટ.)
 (એક ગાંધર્વ ગાન કરે છે)

પ્રભાતનું વર્ણન રાગ ભૈરવ.

(આજકા દોન ધન ધન મોરી માઈ) (એ રાહ).

કુંડુલિ દેરામાં જોનજીવડિધન બાળે,

તડિધિન બાળે બેની તડિધિન બાળે, દુકુંભિ. ટેક.
 પ્રસુતાર સુતાને કહે ઉઠ ઉઠ બે'ની;
 થયું બાર તોયે ક્યમ? સુઈ રહે આળે. દુકુંભિ.
 નાહી વોઈ જ નિશાળે સમય થયોછે,
 ફાળે ગુરૂ તે જ્ઞાન ઝડપયિ રહાળે. દુકુંભિ.
 પ્રભાતે ઉડીને ભક્તો પ્રભુને પુજેછે,
 આરતિ ઉતારે ઘંટા ઘણણણ ગાળે. દુકુંભિ.
 પ્રેમ થકી પંખીયો સૌ આમ તેમ ઉડે,
 મેના શુક હંસ ખેલે મધુર અવાળે. દુકુંભિ.
 સુરભી સહિત વત્સ ચરવાને જાય,
 ચરી કરી પાણી પી આવશે સમિ સાંજે. દુકુંભિ.
 નદિને કિનારે નારી નર ના'ય ધુવે,
 નૃપ નિજ ચાર આગે જઈને ખિરાળે. દુકુંભિ.
 શીજોને સુગંધિ વાયુ મંદ મંદ વાય,
 રોગી તે નિરોગી બને જાય ફરવા લે. દુકુંભિ.
 જગપતિ પ્રભુ તણિ છે અપાર લીલા,
 અહા! આકાશ કેવું નિરમલ છાજે. દુકુંભિ.
 શંકર--(પ્રવેશ કરેછે) લાવણી.

(નોકરી કદન સિંધ બાંકી એ રાહ.)

અથવા સ્વયંબોધી રૂપા. એ રાહમાં પણ ગવાશે.

ભુવડ લશ્કરે લઈ આવેછે, (૨)

પંચાસર સ્વાધિન કરવા તે હામ ધરાવેછે. ટેક.

રજક મેં આપ તાણું ખાધું, (૨)

જેથી માની ઉપકાર પ્રથમ હું ચેતવણાં આપુ.

કરો જ્યશિખરી તૈયારી, (૨)

નહિતર પસ્તાવો કરવો પડશે દિલમાં ભારી.

નથી એ વાત જરા ખોટી, (૨)

મીર પટાવત સજ્જો સેન લઈ સર્વ થકી મોટી.

સુરાતન ખુબ જણાવેછે, (૨)

પંચાસર સ્વાધિન કરવા તે હામ ધરાવેછે.

(લાવણી.)

ખુસ રહેા સલંજન મેરા બિધાતા મેલી “એ રાહ.”

જ્યશિખરી—નથી નથી કંચુકી પે’રી હાથમાં ચુડી, (૨)

હું ખુસી થયોછું સુણી વાત આ રૂડી. ટેક.

બલે બલે આવતો ભૂપ ભુવડ મુજ સામે, (૨)

બલે બલે લડાઈ કરે જીંડી તે હામે.

નામદ હોય તે યુદ્ધ થકી ગભરાયે, (૨)

પણ મદ હોય તે રણમાં દોડ્યો જાયે.

કદી પડે શીર પર ઘાવ તથાપી ન હારે, (૨)

પડ્યો પડ્યો ઘણાને માર મારી સુવાડે.

જ્યશિખર નામને નહીં જવા દઉ ખુડી, (૨)

હું ખુસી થયોછું સુણી વાત આ રૂડી.

રાગ સીતાના મહીનાનો.

૧ બો માણસ. કોઈ દેશનો કુષ્ટ નરેષ, દયાનીધિ આવિયો ;

તેણે ક્રોધ કરીને વિશેષ, જીલમ જગાવિયો.

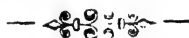
૨ બો માણસ. જ્યાંતાં બાળી લુંટી લીધાં ગામ પ્રજાનેપિડાકરી,

ભાગે બડકીને લોક તમામ, તેનાથી ડરી ડરી.

૩-૪ થાં માણસ. મદમાતા મલો બલમસ્ત, ફકડ થઇને ફરે,
જેનું દેખે ઉઘાડું દાર, તેના ઘરમાં ગરે.

૧ ભો માણસ. કોઇની ખેરી સ્ત્રી બાળી રૂપાળી જરૂર લેઇજાયછે
આપના પ્રગણાની માંય, જીલમ જણાયછે.

૨-૩ જો માણસ. શીમ શેઠે ન સા'રે સવાર, તોફાન કરે ધણું,
કોઈ કરતું નથી કાંઈ વાર. કેવું આ ધણીપણું.

પ્રવેશ પ મો.

સ્થળ—પંચાસરથી ૭ માઈલ ઉપરની જગા.

(મીરની છાવણી.)

(મીર, ચંદ, દંદ, વેદ, વીંગેરે બીજાં માણસો.)

(એક ગુણિકા ગાન કરેછે અને નાચે છે.)

(સજન મુખડા બતલાજારે. (એ રાહ).

દૂર હઠ કમ મુરારીરે,

હાથ જોડકે કે'તી અવજસે, ગિરિવરધારીરે. દુર. ટેક.

જાન નહીં ફુસરી ખિજ નારી, મેંતો હું અખુબાન ફુલારી;

મારી દોંગી મુખસે બારી, ફુંજ બિહારીરે. દુર. હાથ.

(એકદાસ મીરને પત્ર આપેછે.)

મીર—(પત્ર વાંચે છે.)

સોરઠો.

ધાન તુલ્ય આ રીત, મ્યાંથી દાખલ તે કરી;

યયું શું મન ખમીત, રૈયત શું કરવા પીડે;

કૂતરાને જન કોય, પાણી મારે જે સમે;
 કુશ્મન હાજર હોય, તોપણ તે ડસવા ધસે.
 એમ કહે શું થાય, ખૂરખના સરદારે;
 હમરો વફર જાય, તારા મનમાં તું સમજ.

બી. જયશિખરી.

પ્રવેશ ૩ હો.

સ્થળ—જયશિખરીના મહેલ આગળનો ચોક.

(જયશિખરી, પ્રધાન, સેનાધિપતિ, બાળ રજપુતો, અને બાટ ચારણો.)

(લડાઈ કરવાનો નિશ્ચય થયો છે તેથી બાટ ચારણો જયશિખરીની ફાજને મુરબીરપણાની વાતો સંભળાવે છે.)

બાટ— શેલાવૃતની ચાલ.

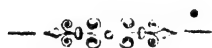
બારથના છે સાર, પડે રણમાં જે કોઈ;
 ઇંદ્ર અપ્સરા વરે, તેહને પળમાં મોહી.
 ક્ષત્રી બચ્ચો જેહ, પુઠ પાછી બતલાવે;
 માંસ તે તણું ગીધ, કાગડા ધાન ન ખાયે.
 કૂટકૂટ સહુકો કરે, કહેશે આબો હારી;
 પાવૈયા તે શીદ, ભારે જાલનારી મારી.
 એ કરતાં તો બિચ્ચ સર્વથી મરવું સારું;
 બાટે મારા જિર, તમારું અગ્નિ સારું.

બબ્બુ રહેવું અહિં, કાષ્ટ કચરાના ઘરમાં;
 બાબુ રહેવું અહિં, ચાલવું રોજ ફિકરમાં.
 બબ્બુ રહિને અહિં, તાણવો ભાનો બોળે;
 બાબુ રહિને અહિં, માણવી ફાગટ મોળે;
 સમો ફરી નૈ મળે, કોઈ દિન આવો રોડ;
 ઝુકી પડો તે માટ, સૂરવિરો રજપૂતો.
 (જે દાસ પત્ર લખેને ગયોછે તે થોડીવારે જવાબ લાવી
 જયશિખરીને આપે છે. જયશિખરી વાંચે છે).

જયશિખરી— સોરઠો.

જીવવાના જો આશ, રાખે તારા દીલમાં;
 તરણું બઈ મુજ પાસ, આવી ઝટપટ જ નમી.
 નાહુંતર ખોઈય પ્રાણ, રાજ જતાં ઓ ચાવડા;
 નથી નથીરે લાણ, સમઝ સમઝ સમજાયતો.

લી. મોર.

પ્રવેશ ૭ મો.

સ્થળ—મીરની ઝાવણી પહોંછે તે જગ્યા.

(ફોજનાં માણસો.)

(રાતે જીવડની ફોજ ગાફલપણે રહીછે. એટલે કે તે માં-
 હેલા કેટલાક માણસ પાસેનાં ગામ હુંટવા ગયાછે, કેટલાક
 માનતાનમાં મચી રહ્યાછે. કેટલાક રાંધવા આવામાં પડ્યા

છે, કેટલાક યાત્ર્યાપાત્ર્યા સુતાં, કેટલાક ઊંધેં, કેટલાક
જાગેં, તે દરમીયાનમાં થોડાં માણસથી સુરપાળ તે ઉપર
ડુટી પડેં. આ દેખાવ આપતી વખત સુત્રધાર ગાયં.)

(સામલીયે યારને મોરો મટુકી છીના લીનીરે) (એ રાહ).

સુત્રધાર—બુવડના સેનમાં સિંહ સરખો પડ્યો સુરપાળ. ટેક.

આવી અચાનક એણે ઝપાટો,

દિવો જેમ તેતર ઉપર બાજ. બુવડના.

ક્રોધ કરી કારમો કડકડતો,

આણી ઉરમાં અતિથય દાઝ. બુવડના.

સર્પ સુપર્ણ નિહાળીને બાગે,

બાગે જેમ ધાન થકીરે શિયાળ. બુવડના.

તેમ પડી રહી બાગી જતાં ફોજ,

કો તણી ખરછી અને રૂડી ઢાલ. બુવડના.

એડુ લોકો જેમ કાપે દાતરડે,

કેવી રીતે જૈતરમાં જઇ શાળ, બુવડના.

સમશરનું તેમ જોર જણાવી;

ઘણાખરા યોદ્ધા કિધા પાયમાલ. બુવડના.

ખખર પડી આસપાસવે ગામે,

દોડી તાંથી આઘ્યાં ઉમળકે શિયાળ. બુવડના.

પકડી શિખા ખોપરી લઈ નાસે,

ટપકતીં રૂપાં થકી તેની લાળ. બુવડના.

સમડી ગીધાદી એવાં બીજાં પ્રાણી,

આકાશથી ઉડી પડ્યાં આણી જહાજ. ભુવડના.
મડદાં મુંધી ઘણા દીનીરે ક્ષુધા,
મટાડી થયાં તે પ્રકુલિત હાજ. ભુવડના.
ચંદ પટાવતને ડેર મારી,
કિષો દૂંદને ખુમ લોહી લુહાણ. ભુવડના.
થોડીવારે પછી તે પણ મુઝો,
થઈ રહ્યો ત્યાંહી અતિ ખુમરાણ. ભુવડના.
ભુવડ સેનાપતિ મનમાં મુઝાયો,
તેણે જાણ્યું યા યથે આપણા હાજ. ભુવડના.
નિશ્વાસ નાખી નરમ થઈ ખેઠો,
દઈ હાથ પોતા તણે તે કપાળ. ભુવડના.
(મીર હાથો તેથી તે બાકી રહેલા માણસ લઈ કલ્યાણી
જરૂર રવાના થાયછે.)

પ્રવેશ ૮ મો.

(સ્થળ—કલ્યાણીથી આઠ મજલ ઉપરની જગા.)

(મીર, અને ફોજનાં કેટલાંક માણસ.)

(મીર પેહેલી લડાઈમાં હાર્યોછે, એ વાત ભુવડના જા-
ણવામાં આવતાં તે થોડા સ્વાર, પાળા, લઈ તેની સાથે
ગયોછે. તેને જોઈ મીર થરમીદો થઈ તેને તમામ વીતેલી
વાત કરેછે.)

—મીર—(હાથ જોડીને) ગજલ.

છંદ્રસભામાં ગવાતા ઢમની.

(જા સખી તું વેગે તેડી લાય અશ્વપાળ) (એ રાહ.)

રાત વખત અલ્પ સેનથી પડ્યો સુરપાળ;
 સેન આપણા તણા કિધા હીણા હવાલ.
 ચંદ દ્વંદ ઠેર કર્યા થું કહું મહારાજ,
 વેદ નાઠો તેણે કિધો કાસીયે જો વાસ;
 હાર યાય એ સમાન અન્ધ નથી દુખ,
 બાકી બીજું સમજવું કે સર્વ વાતે સુખ.
 શ્યામ વદન લેઈ આવ્યો આપની હું પાસ;
 એજ મોટી બૂઝ કરી બુદ્ધિમાં કચાસ.
 ધિક મારી દેહને મેં શાને ખરો જન્મ;
 ધિક હવે જીવવું આ જગતમાં રાજન.
 ત્યાંથી ડોકા આવવા હું નિકળ્યો ખસીત;
 પણ પછી વિચાર કર્યો ના જવું એ ઠીક.
 શમ આવતાં હું રહ્યો આંહી મજલ આઠ;
 દિલમાં એવું યાય કરું જાણે આત્મધાત.

જીવડ—(મીરને હિંમત આપેછે.)

(નાય તારે ચરણે હું નિત્ય નમુંરે.)

અથવા સજન મુખડા બતલાવરે). એ રાહ.

શાણાખો તમે હિંમત ન હારો કદીરે;

અકસ્માત દુખ આવી પડે તમે. ૨૬૦

એઈ દિવસ છલકાતી પુરી,
 એઈ દિવસ વળી છેક અધુરી;
 એઈ દિવસ પુર પાણી ન મળે એવી,
 જોવામાં આવે નદીરે; યાણા.
 અરત ઉદય પ્રાશ્નિતથી જાણો,
 સર્વ દિવસ સરખા ન પ્રમાણો;
 થઈ પાતનો-શોક ન કરવા
 હું,—કહુંહું સત્ય વદીરે; યાણા.

પ્રવેશ ૯ મો.

(સ્થળ—કલ્યાણી-રાજમેહેલ આગળનો ચોક.)

ભુવડ, મીર, સુભટો વીંગેરે.

(ભુવડે લડાઈની મસલત માટે સુભટોની એક મોટી સભા
 ભરી તેમાં સૌનો એમ મત પડ્યો કે રાજાએ પંડે ગુજસત
 ઉપર ચડાઈ કરવી તેથી ભુવડ મીર સમેત મોટી ફાજના
 ડીમાક સાથે ચડેછે. તેના દેખાવમાં સુત્રધાર ગાયછે. ફા-
 જના માણસ ગાય તોપણ ચાલે.)

સુત્રધાર—(વોસો—સર્વજન ઉઠી ઉભા થાઓ,

કમર કસી જીયુધમે ઝટ જાઓ (એ રાહ.)

ફાજ જઈ ચડ્યો પટાવત મીર,

સાથ યોદ્ધાઓ તે રણધીર,

હો નહીં તેહ જતાં કદી સીર;

ભરે પાછું ડગલું ન લગીર;
 વાવડાનું ફગ ફગતું ચીર,
 દેખી મદમાં ચાલે ગંભીર;
 ભૂમિપર પાગ ઠરે નહીં થીર;
 જખર કસરતથી ખુબ શરીર.
 ભંપભં વાગે બંબં ભીર;
 વળી ભુંપૂ ભુંપૂ રણસિંગ.
 ભુવડને મનમાં છે બહુ ધીર;
 જીંતવો જેમ તેમ જયગીર

બડો સુરવીર.

(થોડ દીવસે પંચાસર જઈ પોચે છે ને તે ગૃહિણે ખેરી લે છે.)

પ્રવેશ ૧૦ માં.

સ્થળ—પંચાસર.

(સુરપાળ, અને કોજના માણસો.)

(પ્રથમ પંચાસર ઉપર મીર હલો કરે છે. તેને સુરપાળ
 હલાવે છે.)

સુત્રધાર—(બેની જલ્દી આવતે લઈને પીપુ મારા એ રાહ)

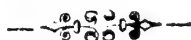
સુરપાળ દાલ તરવાર લેઈ કુદ્યો,

નૂપ ભુવડ સેનનો કરી દીવો છુદો,

ટેક.

જ્યમ હરણ વ્રંદમાં વાધ તણપ મારે,

તમ દીધી તત્તપ એક જોર થકો ભરે;
બધી ફોજ અતિથય ઉરમાં ગભરાઇ,
ભય પામી આમથી તેમ તે વિખરાઈ;
પછી મળી પરસ્પર વાત માંડી કરવા,
નકી નૌકી નહીં દે એજ અહીં કરવા.
એ અતિ શૂરોછે મારકણો યુદ્ધો,
નૃપ બુવડસેનનો કરી દીધો ધુંદો.

પ્રવેશ ૧૧ મો.

(સ્થળ—પંચાસર, રાજમેહેલ આગળનો એક ભાગ.)

(જયશિખરી, તેના ભાયાત, રજપૂતોની સભા.)

(બુવડની ફોજનું જોર જરા વધારે જણાતાં જયશિખરીએ
પોતાના ખરા રજપૂતોની સભા ભરી તેઓને કહ્યું કે જો-
ઓને ખરી દાનતથી લડવું હોય ને કેશરીયાં કરવાં હોય
તેઓએ મારા તરફ આવવું. ને જોઓને બાઈડો છોકરાં
વાલાં હોય તેઓએ ત્યાંજ બેસી રહેવું. એ બાબતમાં મને
કાંઈપણ ખોટું લાગવાનું નથી.)

જયશિખરી—(રાજા હું મેં કોમકા ઓર ઇંદ્ર મેરા નામ—એ રાહ)

કેશરીયાં કરવાં હોય તે, આવી બેસો આંધ;

નાકરવાં હોય તે સહુ, રોગની ત્યાંના ત્યાં;

લજના જેને સાંભરે તે, સુખે પધારે ઘેર;

હું નહીં રાખું તેમના, ઉપર કિંમત જોર ;

મદ તાણું આ કામછે, તેથી ન રાખી શર્મ;
સાચેસાચુ સુચ્ચું, જાણી મારો ધર્મ.

રજપૂતો—

જાને નહીં આ આપને, કેવું કપાનિધાન;
દિલમાં નફી જાણજી, અમે નથી નાદાન.
આપું પીપું આપનું તે, કરવા નહીં હરામ,
જાત અમારે સિરેછે, પંચાસરના જામ.
કટકો બટકું નાખતાં, ગુણ જુલે નહીં ધાન,
તો ઉમ્મર કાઢી અમે, ક્યમ જુલિયે એંશાન.
જે વખતે આત્મા થશે, આપ તણી તતજિવ,
તે વખતે પડ્યું ધર્સી, હર હર કરી મહાદિવ.

પ્રવેશ ૧૨ મો.

સ્થળ—પંચાસર.

(સુરપાળ, અને ફીજ માંહેલા કેટલાક જમાદારો.)

(એક દાસ સુરપાળને પત્ર આપેછે.)

સુરપાળ—(વાંચેછે.)

(ધરસેં યાં કોન ખુદાકે લીયે લાયા મુજકુ. એ રાહ)

વિનય પૂર્વક સુરપાળ હું વિનંતિ કર,

માન્હે વેણુ આટલું તો મનમાં ઠર;

ડોળ ફુશ્મનનો રાખી મળી જાઓ મને,

તો હું અર્ધ આપુ બાગ ગુજરાતને;

જવાહર મોતી રત્ન બિજું દ્રવ્ય ધણું;
યશ કામ મારી સાથ વળી આપ તણું.
નથી છેહ દેવો સાક્ષી જગદિશ્વર છે;
ફરું તો પુત્ર મારા કર્ણ કેરા સમ છે.

બી. ભુવડ. (સાંજંકી.)

પ્રવેશ ૧૩ મો.

સ્થળ—પંચાસર નજીકની જગા.

(ભુવડ, કરણ, મીર. અને બાળ સામતો.)

(મોકસેલો દાસ પત્રનો જવાબ લાવેછે.)

ભુવડ—(વાંચેછે) (રાગ ઉપરનો.)

ફળ ત્રિષ્ટિ આવી મોકલતાં બાજ નાવી;
તુચ્છકાર સત્તાહ આ તુને કુણે બતાવી.
લેજે લક્ષમાં લક્ષ્યાહિં નહીં કોઈ વાતે.
નંકી નંકી જાણ કેમકે છે મારે જાત માથે.
ઈંદ્રનું કદાંપી રાજ મળે તો ન ચુકું.
વમન તુજ ગણી યુધ કરી ત્યાં યુકું;
પૂર્વથી કદાચ પશ્ચિમમાં સૂર્ય ઉગે,
પરંતુ કાત્રી પૂત્ર શુદ્ધ હોય તે ન ખુરે.

બી. સુરપાળ.

(આવો સુરપાળનો અપરવા ભરેલો પત્ર વાંચતાં ભુવ-

ડને એ વિષે લાગણી થતાં તેણે તે દિવસથી પોતાનું જોર વધારે જણાવવા માંડ્યું. આણીગમ પોતાના કેસરીયાં પહેરેલા અને “ગુર્જરમાતકી જે” એવા શબ્દ ઉચરતા રજ-પુતોથી જ્યથિખરી તૈયાર રહેલો છે. તે છેલ્લી મુલાકાતને માટે પોતાની સ્ત્રી પાસે રંગમહેલમાં જાય છે. નિચે ઘોડાના હણુહણાટથી, તોપના અવાજથી,—શર ચડે એવાં વાજાં વાગવાથી, અને ફાજના માણસના સૌરખકોરથી ધરા ધમધમી રહી છે, તરવાર, બરછી, બાજા, સૂર્યના તેજથી અળકી રહ્યાં છે, અને તે રક્ત પીવાનું જાણી પરસ્પર અચડાઈ ખણુણુણુ શબ્દથી જાણે ખુશાલીની વાતો કરતાં હોયની!! એવી નિયાની બતાવે છે.”—

સુરાઓ જ્યથિખરી આવ્યાની વાટ જોઈ રહ્યા છે. અને તેઓ ધારેછ કે ક્યારે રાજ રણસંગ્રામમાં જવાની રજ આપે કે તુરત લડી અપ્સરાઓના કોમળ હાથની વરમાળ પહેરી લેયે.) •

પ્રવેશ ૧૪ મો.

સ્થળ—પંચાસર, રંગમહેલ.

(જ્યથિખરી, રૂપસુંદરી, પાછળથી સુરપાળ. અને દાસી.)

જ્યથિખરી—(રૂપસુંદરીને.)

(કામણ દિસે છે અત્રિભલા તારી આંખમાં. એ રાહ.)

ફુશ્મન દળ આઠયુંછે પાસે માટે જાઉંધુંરે,

રજા ચાહુંધુંરે, ટેક.

(આપણા) રજાપૂતોએ ખંડો ધરીયાં, પેઠરી ઉભા તે કેસરીયાં
નહિં નહિં વાર લગાડો હું, અકળાઉંધુંરે. ફુશ્મન. રજા.
છોડી જવું ઓ! પ્યારી તુજને, નંથી નંથી ઘટવું કિંમિત મુજને,
પણ શું કરવું આ વંખતે લાચારધુંરે. ફુશ્મન. રજા.
લેણ દેણનો અંત આવતાં, પડીયે આપણ બેઉ વખુટાં,
સમજેછે તું દિલમાં ડાહિ *સામફુરે. ફુશ્મન. રજા.
નિજ અંધવ સાથે સંચરજી, ગર્ભતાણું સુ રક્ષણ કરજી;
છેલ્લું મળવું થાતાં મસ મુઝાઉંધુંરે. ફુશ્મન. રજા.

(જ્યા માંડેછે, રૂપસુંદરી તેને અટકાવેછે)

રૂપસુંદરી—(કોટે વળગીને.)

“સૈયર ફુખ શું દાખવું.”— એ રાહ.

પ્રાણપતી પિયુ માહરા, રજા કેમ અપાય,
દેખુ નહીં ક્ષણ એક તો, માઈ રંદ્ય ચિરાય. પ્રાણ૦
જાવું કદાપી જો હોત તો, રમવાને શિકાર,
તોતો રજા ઝટ આપને, ન લગાડત વાર. પ્રાણ૦
પણ આતો વિપરિત વાતછે, જાણોછો ભરથાર,
તેમ છતાં રંક દાસીને. કરો કેમ લાચાર. પ્રાણ૦
રત્ન વગરની જે આંખડી, જોતાં કેવી જણાય,
કંથ વિના તેમ કામની, તેના જેવી ગણાય. પ્રાણ૦

છેલ્લું આ મળવું જ થાયછે, તેથી મસ હું મુઝાજી,
 એવી મુણી દિન વાણીને, કેમ ના મરી જાઉં. પ્રાણુ.
 પૂર્વ કે પ્રૌઢ પાડી હશે, આજ હરણને ફાળ,
 કાંતો જ્યુદ્ધ મેં મૂક્યાં હશે, સતિને શિર આજ. પ્રાણુ.
 ગૌચર સર્વ એડાવીને, વવરાવેલ સાજ,
 રેંક રાંડીરાંડ કોઇનો, આજવેલો જ માજ. પ્રાણુ.
 પાપ બધાં તે પ્રગટ થયાં, તેથી પામુ વિયોગ,
 નહિતો પ્રભુ મેળવત નહીં, કોદી આવેરે જોગ. પ્રાણુ.
 (એક દાસ સુરપાળને અંદર આવવાની રજા માગે છે.
 જયશિખરી આવે છે)

મ્યાંથી આવી પીચ્યા બુવડે, પાડ્યો રંગમાં ભંગ,
 ક્રિયા જનમનો વેરી હશે, કે આ વાળિયો ખંગ. પ્રાણુ.
 (મુછીવશ થાયછે તેને સાવધમાં લાવવા જયશિખરી
 તેની આંખો ડાબે છે. ને રજાથી સુરપાળ આવ્યો છે તે
 તેનો હાથ પકડી બેઠી યંવા પ્રવત્ન કરે છે. થોડીવારે મુઝીમાં
 આવતાં ગદગદિત થઇ જયશિખરીનો પાત્રવ પકડી કહે છે.
 ચશ્ચિમના કિલ્લાનું ગામડું નિકળવાની તૈયારીમાં છે તેથી
 ખબર સુરપાળને મળતાં તે તુરત ત્યાં જાય છે.)

(મેહેલ પધારો મહારાજ માણાંગર મેહેલ પધારો. એ રાહ)

૩૫મું દરી—

નહિરે જવા દેઉં નાય, તમોને નહીરે જવા દજી,
 સાચી કહુધું હું વાત, તમોને નહીરે જવા દજી. ૭૬.

પ્રિતમ મારા પ્રાણુરે, હૈયાના છો દાર,

ત્રોધા મુશ્તકના મણિ, મારી સે'જ તણા શણગાર. તમો.

જયશિખરી—સાચીએ એ વાત પણ, દુશ્મનને ન નમાય;

જો કરીયે ખારી તેમ તો, નિશ્ચે લાજ જગતમાં જાય.

સહુણી શાંત થઈને.

આપો રંગ ઝટ જાગે, સહુ ગી શાંત થઈને;

મારી રીપુ હરખાડે, સહુણી ટેક.

રૂપમુંદરી—તમવાનું કે'તી નથી, રાખો મુજને સાચ;

જેમ આવડ્યે તેમ હું, અસિ સાહી લડીશ ઓ નાથ. તમો.

(એક તોપના ગોળો શિખર ઉપરનું મુવર્ણનું છું ઉડાવીદે.)

જયશિખરી—તાના તેમ બને નહોં, નહીં અર્થ કરો હેરાન;

આ પખતે હઠ દો તણ, (મુંખત લઈ) મારી

સમગ્ર ઓ અતુર મુજણુ. સહુણી.

(જયશિખરી જાય.)

રૂપમુંદરી—(પછાડ ખાઈ) ગજલ. *

જ સખી તું વેગે તેડી લાવ અધપાલ. એ રાહ.

રે જગત્પતિ શું કિયો, આવડો તે કોય,

ક્યાંથી મારા કર્મમાં, લખ્યો ભુંડા વિયોગ;

આમ છેક જાણે નહીં, દિનજન પ્રતિપાળ,

તારે તો સમદ્રષ્ટિ, રાખવી ઘટે કપાળ;

તેમ છતાં એક તરફ, રાખી રહે રે'મ,

ખીજ તરફ દષ્ટિ કરે, અવકાશની કેમ?

જે તુને ગમ્યું તે ખરું, પણ હવે ઓ બાપ;
મુજ પતિને સા'ય થજે, સુણિને વિજાપ.

દાસી—(પ્રવેશ કરીને.)

(સ્વસ્તિ ઓ સ્નેહપુર ગામ, શામિ સાંરે એ રાહ.)
છોછ ચતુર શિરોમણિ આપ, સુત ઓ બાઈર;
છોડી દુર કરો પરિતાપ, મુકો આગઈરે.
નથી ધટવું આ વખતે બે'ન, તમને જરીયરે;
રાતાં યોજ રોઈ થયાં નેણ, આંસુ ન બરીયરે.
જાણો તેમ છતાં કરો આમ, છે એ અવજુંરે;
પ્રભુએ જે સમે કિધું જમ, લેવું સવજુંરે.
છેજી રજપૂત કેરો ધર્મ, રણમાં ચડવુંરે,
ધટે કે'વું પતિને તે કાજ, પાછા ન પડવુંરે.
તેમના કરતાં તેની હામ, આપ હરોછોરે;
ડસકાં બરી શાકાતુર, તેને કરોછોરે.
એતો અણધટવું કે'વાય, ગુર્જર રાણીરે;
આપણું તો છે ઉત્તરું કામ, ચઢાવવું પાણીરે*.
સાથે તેજ્યાં ન તમને કેમ, તેનું કારણરે;
જાણી ગર્ભ કરેલો વિચાર, અન્ય ન કે' પણરે.
શાક કિધાથી બ્હર શરીર, મારી કળેછેરે;
ગર્ભસ્થાનમાંથી કોઈવાર, ગર્ભ ગળેછેરે.
માટે શાક કરી સહુ ત્યાગ, હિમ્મત રાખોરે;
રંક દાસી તણો રડો બાધ, ઉરમાં ઉતારોરે.

*સુરાતનનું પાણી.

પ્રવેશ ૧૫ મો.

સ્થળ—પંચાસર નજીકની જગા.

(ભુવડ, અને આબરૂદાર સામતો.)

(ભુવડની ફોજને સુરપાળે હઠાવી તેથી ભુવડ પોતાના આબરૂદાર સામતો સમક્ષ બોલેછે.)

ભુવડ—(રીસથી) રાગ બરવો અથવા સોરઠાની ટુમરી.)
(શરદે'ન જીક રહી બનમે સો મોરલી અધર ધરેર-એરાહ.)
અરે કુષ્ટ ચંડાળ સુભટ સૌ, દિલમાં લાજી મરોરે. ટેક.
બાવન દિવસથી ઘેરો પણ, કાંઈ ન તર્ક કરોરે;
દુશ્મનનું બળ જોઈ તમે થું, પાછો પાગ ભરોરે. અરે.
દાદી કાતરા મુચ્છ મુંડાવી, વ્યંડળ નામ ધરોરે;
સ્થામ વદન દેખાડો ન મુજને, લુચ્ચા દૂર રહેરે.

(ધક્કા મારેછે) અરે.

ધણી તાણું ખુબ આઘ પછી જે, લુચ્ચુ હરામ કરોરે,
નહિં નહિં નહિં જગદિધર સાંજે, નર્કથી નહિં નિસરોરે. અરે.
ઘેર જવાની આશ ન ધરતાં, રામ નામ સમરોરે,
દુશ્મનના કરથી કાંતો, મુજ હાથ થકીજ મરોરે. અરે.
મે મારગ તમને દરસાવ્યા, તેમાં એક ગ્રહેરે;
ડાંડ લફંગા ગર્ધવ ખંધા, નહી થાયે છુટકોરે, અરે.
આ વખતે જે પાછો હઠશે, તેને લેઈ છરોરે, (કાઢેછે.)
(ઉગામેછે.)

ભય ભોંકી ઝટપટ તેજો હું, કાઢીશ પ્રાણ પરોરે, અરે.

(ભુવડ જ્યશિખરી ઉપર તુટી પડે છે, ત્યાં એક બીજાનાં માણસોનો નાશ થાય છે. ખરો વખત આવતાં જ્યશિખરીયે સુરપાળને તેડાવી કહ્યું કે તારી બેન ગર્ભવંતી છે તેને તું કોઈ નિર્ભયરથાને મુકી આવ વીગેરે.)

પ્રવેશ ૧૬ મો.

સ્થળ—પંચાસર.

જ્યશિખરી, સુરપાળ.

જ્યશિખરી—(સુરપાળને) ભૈરવ.

તડિ ધિમ ધિમ નોખત બાત્તે (એ રાહ.)

સુરપાળ તમે મુકી આવો, ગર્ભવંતી તવ બગનાંને સુરપાળ.ટેક.

(સુરપાળની આંખમાં આંસુ ભેરે.)

મનમાં કાંઈ નજાવો ઓઘું, રદ્ય મુદલ નવ રાખો પોત્યુ;

મારા સમ તમને દિલમાં દિલગીરે લગાર ન થાઓ.

સુરપાળ. ગર્ભ.

એમ કર્બાથી કાંઈ ન વળશે, ઉલટું આપણું કામ કયળશે,

બહુ જીવ બળશે ને પછી થાશે-ઉર વિષે પસ્તાવો;

સુરપાળ. ગર્ભ.

સુરપાળ—

જાવું અહીંયેરિ ક્યમ ગોઠે, સમજી થઈ ક્યમ બૂલો પોતે;

કેમ કરી પગ ઉપડે મારો, શીદ મને થરમાવો;

જ્યશિખરી—સુરપાળ તમે મુકી આવો.

ગર્ભ.

વિધાતાનું ધ્યૈય બનશે, તેમાં કાંઈ ફરક નવ પડશે;

મોટે સ્મરણ કરો ઈશ્વરનું—શું કરવા અકળાઓ.

નયશિખરી—સુરપાળ તમે મુકી આપો.

ગર્ભ.

(ધનુ આગ્રહથી સુરપાળ જાયછે.)

પ્રવેશ ૧૭ મો.

સ્થળ—રસ્તો.

(રૂપસુંદરી, સુરપાળ)

રૂપસુંદરી—(સુરપાળને)

(પ્રભુ પદ પંકજે સદા હું પાવ લાગુરે—અ રાહ.)

પ્રિય પદે છોડી સુરપાળ નહોં આવુંરે. ટેક.

તુને ગમે તો શિર દેદ માર,

લેની તારી પાસ તે તમાવુંરે. પ્રિય.

અહ્વાંડ કેરૂં દુઃખ પડે માથે,

તથાપી અત્રથી બરૂં નડગ આવુંરે. પ્રિય.

બગનીની કુંઈ દાઝ ન જાણે,

થઈ બંધવશું દેહ જ્ઞાન આવુંરે. પ્રિય.

આખરે સમયે શિરમણિ મૂકી,

ધટે ન કોઈ સ્ત્રીને કો યાતંક જાવુંરે. પ્રિય.

કેનારો તું કહી રહ્યો વિરા,

પણ જાણ મારેજ સતિજ થાવુંરે. પ્રિય.

સુરપાળ—(“જલદીસે બાવાજી લોટ આપું તુંને પ્રિતથી” એ રાહ)

(રજપૂતમાં) સતિ થવાની નથી નવાઈ આવ મારી સાથે,
ચાલ મારી સાથે આપી આત્મા તુજ નાથે. ટેક
પતિ તાણું પડતાંજ વેણુ, લઈયે બુંડી માથે;
જાણી જોઈ શું-કરવા, હેરાન થવું હાથે. સતિ.
(જાયછે)

પ્રવેશ ૧૮ મો.

સ્થળ—પંચાસરનો દરવાજો.

(જયશિખરી, ભુવડ, પછવાડેથી પાંચસે દાસીયો,
તથા શેઠ સાહુકાર.)

(જયશિખરી તથા ભુવડ સામસામિ લડેછે, બહાદુર જ-
યશિખરીયે ભુવડનાં ધૂણાં માણસો માર્યાં. આખરે તેની
પાસે છેક થોડાં માણસ હોવાથી તેનો નાશ થાયછે, પાંચસે
દાસીયો ભુવડના લશ્કરને પુર બહાર કાઢી જયશિખરીના
શખને ઊંચકી લાવેછે. રાજમહેલ આગળ દહનક્રિયાની
સામગ્રી તૈયાર થાયછે. પછી થોડીવારે ભુવડ શેહેરમાં પેસે
છે. તેના લશ્કરને રૈયત પોતાના છાપરા, અગાસી ઉપર
ચડી નળીયાં તથા પથરા મારેછે, ભુવડ સર્વ વાતનો બં-
દોબસ્ત કરી નાતા પડતા બાળવાજતલ કેટલાએક શેઠ
સાહુકારે તથા બીજાં માણસને શિખામણુ દઈ શાંત સ્વ-

ભાવથી વારી જયશિખરીનાં વખાણ ગાયછે)

ભુવડ—(સ્વગત) રાગ કાલીંગડો.

(મુસાફરે દિલકુ દે ગયા ડાગ—એ રાહ.)

જયશિખરીરે ધંત ! ધંત ! છે તને,

ચાવડ જાતમાં ચંદ્ર તું પ્રગચ્છો;

ધંત ! તુજ માત તાતને, જયશિખરીરે.

ધેરો રહ્યો દિન બાવન સુધી,

પણ નહીં હાર્યો હામને, જયશિખરીરે.

જીવ જતા લગી ટેક ન મૂક્યો,

દિવો નહિ ટકવા મને, જયશિખરીરે.

વવા ! સુરા કુળનેજ તાર્યું,

તુજ જેવું કોથી ના બને, જયશિખરીરે.

(ભુવડ જયશિખરીની ઉત્તરકીયાનું કામ આટોપ્યા પછી
જ્યાં તેને અગ્નિસંસ્કાર દીધો હતો ત્યાં એક શિવાલય ચ-
ણાવ્યું, તેમાં જે મહાદેવની મુર્તિ સ્થાપી તેનું નામ તેણે
“ગુર્જરેશ્વર” પાડ્યું. બુજ અને સોરઠના રાજાને જીતા
પછી તેને અહીં રહેવાની મરજી હતી, પણ સુરપાળ રૂપી
કાંટો ખુંચશે એમ ધારી એક સુખે મૂકી તે કલ્યાણી
જતો રહ્યો.)

પ્રવેશ ૧૯ મો.

સ્થળ—વન.

(૩૫સુંદરી એકલી, પાછળથી ભીલડી.)

(સુરપાળ મુકીને ગયા પછી સૂર્ય અસ્ત થતાં ૩૫સુંદરી ગભરાઈ ઉઠી આમ તેમ ફરવા માડે છે. અને ધધર-સ્તુતિ કરેછે.)

૩૫સુંદરી—(સ્વગત) “હમક છાંડ ચલે બનમાધુ”—એ રાહ.

જગપતિ પ્રભુ કેમ! વિયોગ પડાવ્યો,

હે! મુજ પ્રાણપતિથીરે—ટેક.

દિનદયાળું નામ ધરીને, દિન ઉપર દુખ નાળેરે;

ધટીત નથીરે તુને પરમકપાલુ, ઝીણી નજરથી ન ઝાંચેરે.

જગપતિ.

યુદ્ધે ચઢ્યાછે જીવન મારા, તે તણું રક્ષણ કરજેરે;

બિજીંડું કેતી નથી કંઈ માયમાપ, એજ વિનંતી અવલો ધરજેરે.

જગપતિ.

ભીલડી—(૩૫સુંદરીને જોઈને) દાસીંગડો.

(અકળામાં તું આવડી બધીરે મારી આઝી—એ રાહ.)

કેમ! ફરે બાવરી આ રાનમાંરે બાઈ;

કે'ની મુને વાત થઈ શાંતરેજી,

વંન તણી દેવી જેવી દિસતીરે બાઈ,

ભાગ મારા મંન તણી બાંતરેજી;

રાજવંશી તું જણાયછે નકીરે બાઈ,

કેમ ! નથી કોઇ તારી પાસેરેજી.
 એકલાં રે'વામાં નથી ક્ષાયદોરે બાઈ,
 ક્યાં ? ગયાછે સર્વ દાસી દાસરેજી;
 વાઘ વર સિંહ રીંછ દીપડારે બાઈ,
 માંસહારી પ્રાણિ વસે આંહીરેજી.
 દુષ્ટ કુર આવી તુંને પીડશેરે બાઈ,
 તું ખસીત જઈશ મારી વાહીરેજી;
 લાલચોળ કેમ ! બની આંખડીરે બાઈ,
 કેમ ? ભરે દુસકાં અતિશેરેજી.
 જગૂપતિ પ્રભૂ તુંને ખમા કરેરે બાઈ,
 શું ? પડ્યુંછે દુઃખ તુંજ શીશેરેજી;
 દુઃખને હુલાવિયે કુલાવિયેરે બાઈ,
 તેમ તેમ તેનું વધે જોરેરેજી,
 પણ જો તેની સાથ આંધી ખાકરીરે બાઈ;
 તો પડેજ નર્મ તેનો તો'રેરેજી,
 જો કદાચ ચુકી હોઈ માર્ગનેરે બાઈ.
 તો હું ચિંધું ચાલ મારી સાથેરેજી,
 કંથે કાઢી મૂકી હોય રીસથીરે બાઈ;
 તો તે કહે જોડું ઉભય હાથેરેજી,
 કર ખુલાસો વાત લાગે વિપરીત બાઈ.
 પાડ સતિ સુત્ર ઝઠ્ઠ ગંભરેજી,
 જો તું રંચ ભિદ રાખે હું થકીરે બાઈ;

તો તુંને ભુંડાછે મારા સંમરેજ,
 મેં જાણ્યું કે કોણ ! આ અરણ્યમારે ખાઈ,
 સુર ઝીણાથી કરે કલ્પાંતરેજ,
 તેથી દોડી આવી અહીં એપર્થારે ખાઈ,
 સુણવા દુઃખી તાણું વૃતાંતરેજ.

૩૫ સુંદરી—(રાગ ઓધવજના સંદેસાનો.)

સાંભળ મારી વાત દયાળું ભામની,
 જે કે'તાં મુજ હૈડું તુરત ભરાયજે;
 રાખુ કઠણ પણ તે જરીયે રે'તું નથી,
 થર થર થર થર ધ્રુજે મારી કાયજે. સાંભળ.

કલ્યાણીનો ભુવડ ભુપ બલિષ્ઠ તે,
 યુદ્ધ કરે પંચાસર નૃપની સાયજે;
 ઝાઝું તેહ તાણું બળ જોઈ કંચડે,
 દીધો મને મોકલાવી રાતો રાતજે. સાંભળ.

જાણ્યું કે જે રક્ષણ ગર્ભ તાણું થશે,
 તો સુધરશે ખેલને રેશે વંશજે;
 નાહું નહિ તે નાહું ભુલે કોદો કારમો,
 સોજાંકીના ઉપરનો જે ડંસજે. સાંભળ.

દુઃખની મારો હું તો આંહી આવીધું,
 હાલ નથીરે કોઈ તણો આધારજે;
 દૈવ્યે દંડ દિધો તે ભોગવી છુટવું,
 શું ! કરંયે તેની આગળ લાચારજે. સાંભળ.

ભીલડી—(રૂપસુંદરીને હર્ષથી ભેટી) (રાગ વણુઝારાનો.)
 (હરી કલંક માંડે ઉતારો, મુજ પ્રાણપતિને ઉગારો—(એ ઢાળ.)
 નહીં ધાઓ દુખી કોઈ વાતે, ચલો મુખી થશે મુજ સાથે ટેક.
 તમે જયશિખરીનાં રાણી, છો એ વાત મેં હમણાં જાણીરે;
 નહીં ચલો.
 જ્યુઓ ઊંચા નિચા પેલા ઉભા, બાહ એજ અમારાં છે કુમારે
 નહીં. ચલો.
 તહીં ભીલ ભીલડીયો મળશે, તેની ગમ્મતથી કાંઈ ગમશે.
 નહીં ચલો.
 સુરોંછે સરદાર* અમારો, તહીં બુવડ કોણ બિચારોરે;
 પિશ્વો એ છે શું કરનારો, તમે ઉરમાં હોમત ધારો.
 (તેડી જાય છે).

પ્રવેશ ૨૦ માં.

સ્થળ—રસ્તો.

(સુરપાળ એકલો.)

જયશિખરી પડ્યાના ખખર મળ્યા છે એટલે ગભરાય છે.
 ને ઉકેલ પાડવા બાંધત ધુટણીયે ખેસી ધંધરરત્નું તી કરે છે.)
 સુરપાળ—(સ્વગત) બેદાદ મુજે બાદ હે વલાહ તુમારી. એ રાહ
 જગદિશ્વરા જગતાત પાડ ઉકેલ શું કરવું,

* જયશિખરી.

નાથ સુઝ પડતાં બાપ ડગ કેણી મગા બરવું— ૨૬.
 જયગીર પડતાં હું થયો જખમી જરૂર અરે,
 નથી કુખ થાતું સહન આથીછે બલું મરવું. જગદિશ્વરા.
 જુમિ દિસે સુનકાર પંખી શબ્દના સુણાય,
 ગુજરાત રાંડી તેથી લાગેછે બધે વરવું. જગદિશ્વરા.
 જો ખે'ન પાસે જાઉંતો શરમીંદ થાઉં છું.
 ન જાઉં તો કે'નિરે આથે તેહને ફરવું. જગદિશ્વરા.
 પ્રભુ મો'ત આપ કે મુંઝાટ દિલથી મટે,
 મુને નહિં ગમે આ વિષમાં વિલે મુખે ફરવું. જગદિશ્વરા.
 (જ્યાં ખે'ન મુકી આવ્યોછે ત્યાં જાયછે.)

પ્રવેશ ૨૧ મો.

સ્થળ—વન.

(સુરપાળ એકલો.)

સુરપાળ—(ખે'ન નાદીડી એટલે)

અભંગ ચાર ચરણી. (અગમ અપાર—એ રાહ).

નથી ખે'ન આંહી, અરરર મારી;

ગર્હ ક્યાં બિચારો, હાય હાય.

ગર્ભવંતિ તે છે, બહુ કુખીયારી;

નાખી હશે મારી, વર વાથે;

જતાં જીવ તેને, પડયું હશે કુખ;

થયું હશે મુખ, આશિગણ.

બનેવી મરાવી, બે'નના બચાવી;
બેઠો અહિં આવી, શને માટે;
લઈ પેલો પા'ણો, છાતિમાં ધબેડું;
આવે યમ તેડું, કંઈ એવું.

(પા'ણો મારવા જાયછે. એટલે હાં! હાં! હાં! એવા
શબ્દથી આકાશવાણી થાયછે.)

આકાશવાણી—(અલકનારે ખુદા ખાવિંદ. એ રાહ)

તહારી બે'ન જીવતીછે, બીલોની સાથે જા'ગીછે;
ફિકરહે! રાખમાં સુરપાળ, નહિ તું આણ તારો કાળ.

સુરપાળ—(આશ્ચર્ય પામી સ્વગત) બિહાગ.

(કપાનીધિ પૂર્ણ મનકામ કરો એ રાહ)

જંગલમાં શેનો થયો હમણાં અવાજ. ટેક.

આસપાસરે મનુષ્ય નથીકો,

કુણે જાણી હશે દાઝ.

જંગલમાં.

બે'ન તહારી જીવતી રહીછે,

માટે શોક કરતાજ.

જંગલમાં.

વાણી ઉપરની આશ્ચર્ય વાળી,

અવણે સુણિ મેં આજ.

જંગલમાં.

પાડ સમજ એ ! જગપતિ ધસ,

દયાનીધિ ગરિબનિવાજ.

જંગલમાં.

પ્રવેશ ૨૨ મો.

(સ્થળ—પંચાસરથી ઉત્તરમાં થોડા માઈલ ઉપરનું વન.)
(રૂપસુંદરી, પાછળથી ભીલડીયો.)

રૂપસુંદરી—

જ્યશિખરી પડ્યાના ખખરે મળતાં ગળગળી થઈ લમણે હાથ દધને
લલિત છંદ.

મુકિ પિયૂ મને, ક્યાં જતાં રહ્યા,
ક્યમ ન આપને, આવિરે દયા;
નિકરે રોજતો, રે'મ રાખતા,
હરધડી હુંને, યાદ લાવતા.
વખત જોઈને, ધા દિવો ભુંડો,
ઉર વિષે અતિ, સાલશે હુંડો;
અખળ જાતની, બુદ્ધિ પાનિયે,
જરૂર કે'ણુ એ, સાચી માનીરે.
અરર! હાય હૂં, નોતી આવતી,
અરર!! હાય હૂં, નોતિ ધીરતી;
પણુ પિટયો મને, બાઈ લાવિયો,
પૂરવનો હશે, તે મદિ અપરો.
ઉદર પાકયું ત્હાં, અખળ શું કરે,
ગગન ફાટ્યું ત્હાં, હાય કોણુ દે;

મતિ દધ હુંધી, ભોળવી મને,
ભધ થઈ ભુંડા, ના ઘટે તને.
પુર તણા રૂડા, કોટ કાંગરા,
નિરખવા નથી, આ ભવે જરા;
નફટ જીવ તૂં, ખેસિકાં રહે,
બદલ ખોળિયું, બે બજે દવે;
નિકળ આંહીથી, ઝો અભાગીયા,
શરમ શું નથી, આવતી અલ્યા,
વજર તુલ્ય ઝો, છાતિ રાંડરે,
કમ ન ફાટતી, આ સમે અરે.

ભીલડીઓ—(પ્રવેશ કરીને)

(કંગનવા મોરા કરસે સરક ગયોરે—ઝેરાહ

બધીસાયે—રોતાં રો'શાણી રાણી તમે શોક હરોરે.

૧લી ભીલડી—ક્ષણ ભંગુર દેહિ જાણી,

૨જી ભીલડી—ઉર અલ્પ જ્ઞાન આણી,

બધીસાયે—રોતાં રો' શાણી રાણી તમે શોક હરોરે.ટેક.

ધરડી ભીલડી—(ધૂજતી ધૂજતી) જાયું તેહ જવાનુંરે, એ પા-
ધું નહીં મળવાનુંરે.

૧લી ભીલડી—જગદિશ્વરની જે ઈચ્છા,

૨જી ભીલડી—તે યાવ કદી નહિં મિથ્યા,

૩ તથા ૪ થી ભીલડી—કરપા'ણા લેઈ કોડ વાતે કુટી
મરોરે;

બધીસાથે—રોતાં રો' શાણી રાણી તમે શોક હરોરે.

૧લી બીલડી—પ્રસવ વેળા થાશે, ને તેવું કેંક જણાશે;

૨જી બીલડી—તો સર્વે પાસે રહીશું,

૩જી બીલડી—વળી જે જોશે તે દેશું,

ધરડી બીલડી—જેતી જળ અમુધારા હવે બંધ કરોરે;

બધીસાથે—રોતાં રો' શાણી રાણી તમે શોક હરોરે.

૨જી બીલડી—મોઠામાં સુખ મોટુંરે, પતિથી બીજું જોટુંરે;

૧લી બીલડી—પણ તે નહિં તમને છાજ્યું,

૩જી બીલડી—દિલમાં તેથી બહું દાઝ્યું.

૪થી બીલડી—શું કરીએ બાવિ બનિયું બાહિં મત ધરોરે;

બધીસાથે—રોતાં રો' શાણી રાણી તમે શોક હરોરે.

૧લી બીલડી—અમે સૌ લોક પા'ડીરે, નથી બીજા અ-
નાડીરે;

૨જી બીલડી—ચિત્તમાં ચિંતા નવ ધરશે,

૩જી બીલડી—કિંચિતના અમથી ડરશે;

૧લી બીલડી—ઉદરાયો દૂર કરી આંહી સુખથી ઠરોરે,

બધીસાથે—રોતાં રો' શાણી રાણી તમે શોક હરોરે.

(દિલાસો દઈ જાયછે, ત્યાર પછી થોડેક દિવસે રાણીને
પુત્ર પ્રસવ થાયછે છમાસ વીતતાં સીલગુણ સુરી મળેછે)

પ્રવેશ ૨૩ મો.

સ્થળ—વન.

(રૂપસુંદરી, અને સીલગુણસુરી.)

(રૂપસુંદરી ઉદાસ વૃત્તોએ એક બીલડી સહીત બેઠી-
છે. વનરાજનું જે ઝાડના ડાળે ખોયું ખાંધ્યું છે તે પવનના
નેરથી હાથ્યા કરેછે તેમા વનરાજ ઘસઘસાટ ઊંઘતો માલ-
મ પડેછે. આ બધો દેખાવ જોઈ સીલગુણસુરી વિસ્મિત થઈ
રૂપસુંદરીને પુછેછે.)

સીલગુણસુરી—(વિસ્મિત થઈ) ગજલ.

(ઘરસેંચા કોત ખુદા કેલીયે લાયા મુજકુ એ રાગ)

વિપિનમાં ચા! દુઃખે તું કેમ! વસિ કેનીદારા,

અહિં ક્યમ એકલીને ક્યાં ગયાછે કંથ તારા!

બહુ તેજસ્વિ તારી કાન્તિ બાળી પુછૂ સતિ,

નકિ નાકું જાણુ મારે કોઈ વાતે સ્વાર્થ નયિ;

નહિં ડર રાખિ દિલ કરનિ વાત સત્ય પૂરી,

હું છું નિઝામિ મારું નામછે સિલગુણસૂરી.

રૂપસુંદરી—(ઉભી થઈ હાથ જોડીને)

(મારા પંચીરામ પ્રણામરે, સમાચાર શા લાભો એ રાહ)

, મહા પરમ પવિત્ર મારાજરે, કહું પાય હું લાગી

આજસર્વ સર્વ મારું કાજરે, ભવ ભાવટ ભાગી—ટેક.

હડતાં ભુવડ સાથ સ્વામિજીરે, પડવાયિ પોગ્યા સ્વધામ.

કુબ્જનનો ડર લાગતારે, મેંતો આંહિ કીધેછે મુકામરે—કહું.

મહા. આજ.

પંચાસરજે સોહામણુંરે, ઝિંજુવાડાની પાસ.

તેનો હતો તેહ રાજવીરે, તેની રાણી હું હાલ ઉદાસરે—કહું.

મહા. આજ.

પૂર્વે કંઠ પુત્ય કિંધું હથેરે. તેથિ આ પામીધું બાળ.

(બતાવેછે.)

નિર્ભાગી પેટ જન્મતારે. જીએ લટકયા કરે પેલે ડાળરે—કહું.

મહા. આજ.

બખ્ખે ઘડી મુજ આમરે, આવી કરે વાત ચીત.

ભિલ્લ સુકી નિજ કામરે, તેથિ શાંતિ! રહે કાંઠ ચિતરે—કહું.

મહા. આજ.

નહિંતર આઘોર રાતમરે, ઝુરી છળિ મરી જાન.

કાંતો કરત આપ ઘાત હુંરે. કાંતો વનચરનો ભક્ષયાતરે—કહું.

મહા. આજ.

સ્તુતી કરેછે. (ભૈરવી.)

(પ્રાણપતિ સુણો વિનતિ અમારી એ ચાલ)

દયાનિધે મારી વિનતી સ્વિકારો.

વિનતી સ્વિકારો મારી, વિનતિસ્વિકારો, દયાનિધે. ટક.

અલ્પક્ષ પ્રાણીહું, અતિછલું પાપી,

દાસિના દોષ તમે, નહિ લક્ષ ધારો.

દયાનિધે.

પાપ ટળે સુખ શાંતિ! પમાય.

યાતાં તપસ્વિ અર્જુ, સ્પર્શ તમારો. દયાનિધે.

એવા પવિત્ર ધુરંધર આપ મૂનિ;

કૃપા કરી ભવ, સિંધુ ઉતારો; દયાનિધે.

કર હવ જોડી નમસ્કાર કરિને,

અર્પુ હું પ્રેમરૂપિ, નમિ પુષ્પ હારો; દયાનિધે.

સિદ્ધગુણમુરી—(પ્રસન્ન થઈને.)દિંડિ.

(જગદ્વંદ દેવ વિદ્યના વિધાતા—એ રાહ.)

ધણાં વર્ષ હુંવો પૂત્ર બાઈ તારો,

એવો શુભ આશિર્વાદ માન મારો;

પૃથુપાળ તણા વંશ માંહિ રત્ન,

થયું ઉત્પન્ન આ જાણજો તું સત્ય.

એની કાંતિ જોતાં શાંતિ ર-હૃદય પામ્યો,

દિલ વિષે અતિ આનંદ ઓઘ જામ્યો;

જોતાં ચિન્હ રેખા સર્વ કહિ આપે,

મુણિ નામ અરિ થરથરથર કાંપે.

એવો એજ છે પરાક્રમિજ પૂરો;

થશે તાત થકિ જાણ નકિ સૂરો.

થશે જોઈ વર્ષનો પ્રતાપિ જ્યારે,

નવે ખંડમાં પ્રસરશે નામ ત્યારે;

તારા બાગ્ય તણો ઉદય થયો બાનુ,

હવે તિમિર રૂપિ વિદ્યન નાથ પામ્યું;

પ્રગટ પૂત્ર થયો વન વિષે તમારો,

તેથી નામ 'વનરાજ' રૂઢી ધારી.

(જાણ છે.)

— ૬૦—

પ્રવેશ ૨૪ મો.

સ્થળ—ગીરનાર.

(સુરપાળ, સિલગુણસુરી.)

(સુરપાળને સિલગુણસુરી આનાયાસે કેટલેક દિવસે આંહી મળે છે. પરસ્પર વાતો કરતાં રૂપસુંદરીની વાત સિલગુણસુરીને યાદ આવતાં સુરપાળને તે વિષેની હકીકત કહે છે.)

સીલગુણસુરી—(નાથ કેસે ગજકો બંધ છોડાયો.)

એ'ન તારી જીવતી જંગલમાં છે જાણ,

સુરપાળ છે ચગુરસુજાણ, —એ'ન૦—ટેક.

થોડા દિવસ પર મુજને મળતી;

પુછવાથી બોલી તે વાણ,

ફામન ડરથી હું વનમાં વસિધું;

એમ કહિ જોડ્યા *પા'ણ. —એ'ન૦

જા તેની પાસે તું આડે ઝોળી છે;

મોઝામાં મોટું એધાણ,

સુત સુતેલ હશે કાંતો રમતો;

રૂપ તણો એ નવાણ, —એ'ન૦

સુતને જોઈ થયો દિગ હું તો;

શું કરે તેનાં વખાણ, —
 જોતાંક્ષિકા મુને લાગે સોજંકિતા;
 ભાગ મળ્યા નિરવાણ. — ખે'ત૦
 બિજડિયો નિજ કામ ચુકી આવી,
 રોજ કરાવે સુવાણ, * —
 વતરાજને તે'ની માની ફિકર તું;
 રાખ ન લેશ Xચુહાણ. — ખે'ત૦

સુરપાળ — (ખે હાય જોડી નમીને)

(અરે લાલ દેવ ઇસ તરફ જલિઃ આ — ખે રાહ.)

કૃપાબ્ધિ કિંવો ઉપકારી મને;

નમિ નમસ્કાર કરે આપને.

પામ્યો આજ પૂરી રીતે દર્શન;

થયો તેથી ઉર વિષે હું પ્રસન્ન.

(ચાલતાં ચાલતાં) મળાય તો કોઈ દિવસ મળશો;

પધારી પવિત્ર સદન કરશો.

(જાય છે.)

— ❧ ❧ ❧ —

પ્રવેશ ૨૫ મો.

સ્થળ — વન.

(રૂપસુંદરી, તથા એક ભીલડી, પાછળથી સુરપાળ.)

(રૂપસુંદરી ભીલડી જોડે પ્રસ્તાવિક વાત કરે છે દરમીયાન)

*ગમ્મત. X એક જાત છે.

નમાં સુરપાળ એકદમ પ્રવેશ કરી.

સુરપાળ—(પ્રવેશ કરી) (સાડેતીન પૈસે સેર મછલી ના
એચુંગી—એ રાહ.)

મારી ભગની તેં દુઃખ વેઠ્યું, વનમાં વસી;

વેઠ્યું વનમાં વસી. વેઠ્યું વનમાં વસી.—ટેક.

દાસી દાસ હજારો તારી, કરતા તા' સંભાળ;

આ વનમાં નિર્મળ કિષો, કેવી રીતે કાળ.—મારી૦

સુતાં *વજ્ર, ખુએ એવિ, કોમળ તારી કાય;

તેનાથી સિત તડકો વારિદ, કિંચિત ક્યમ! સે'વાય.—મારી૦

દુઃખ પડે સુખીયાને તારે, લાગે મનમાં જૌ;

કારણ કે પરથમનાં સુખો, સાંભરી આવે સૌ'.—મારી૦

ક્યાં છે ! મારો લાડકવાયો, દુઃખિયારો ભાણેજ;

લાવ મારી પાસ હું, રમાડું રે હસી.—મારી૦

રૂપસુંદરી—રમાડવાને લઈ ગઈ છે, હમણાંજ ભીલડી એક.

લે તેને ખોલાંવા મેલુ, કુળના થથી.

સુરપાળ—મારી ભગની તેં દુઃખ વેઠ્યું વનમાં વસી;

રૂપસુંદરી—(કહુ થું નસીએ દુઃખીયો કીષો. છે—એ રાહ.)

નથી દુઃખ વેઠ્યું ભિલડિયો પ્રતાપે;

નથી કાંઈ જાણ્યું ભિલોની સહાયે—ટેક.

તેએ બિચારાં ચુકી નિજ કામ

મને આવી દતાં દિલાસો ને હામ—નથી૦

* કુલની વાંસેયો ભાગ.

તેઓએ મને ઉપકારી કરી છે,
તેઓથી મને ઠીક શાંતી મળી છે—નથી
વનરાજનો જન્મ થાતીજ વખતે;
પ્રસુતાની પેઠે ખરે જાણવી છે.--નથી
નહિંતો નકિ માહરું મૃત્યુ થાત;
ખરેખાતરે બ્રાત હુંતો મુંઝાત—નથી
(વનરાજને આવતો જોઈ)

મલપતે મુખે જોની વનરાજ આવે;
ભીલડિયો ઘણું લાડ તેને લડાવે.—નથી
સુરપાળ—(એકદમ ધસીને.)

(કામના રો' ઘરમાં જૈઠી અથવા
સ્વયંજ્યોતીરૂપા એ દુખમાં પણ ચાલશે.)
ભાણિયા આવ આવ રે તું; (ખેવાર)
આ વનમાં રહી ઘણા દિવસ તે ઘણું દુઃખ વેઠ્યું.
ઝાડના ડાળ તળે લટક્યો (૨)
કુમળી કાંચે કેમ! સહન થ્યો ટાઢ અને તડકો.
તુંને જોઈ આંખ ડરે મારી (૨)
ચાલ હવે ગિરનાર જ્યા ઝટપટ કર તૈયારી
જુએ શું ટક ટક તું સામે (૨)
દેખી તુજને દિલ વિષ મુજ હર્ષ અતિ જામે
(છાતી સરસો ચાંપી) બાપુ તેં કાંઈ નથી દીધું (૨)
(હર્ષનાં આંસુ પડેછે.)

આ વનમાં રહી ઘણા દિવસ તેં ઘણું દુઃખ વેઠ્યું.

(કુસુંદે ભરાય છે.)

રૂપસુંદરી—(સુરપાળનાં આંસુ લોતી.)

(સુદ્ધ લાગ રહી તોરી આડ પહર—એ હપ.)

દિલમાં કુંઠ લાવ લગાર નહીં;

બનવાની હતી તે બનીજ ગઈ.—ટેક.

ગઈ વાત તણો કરવો ન કદા;

સમજી પ્રિય બંધવ શોક સહી.—દિલમાં

જગદિશ્વરને જે ગમ્યુ તે ખર;

તેની આગળ કાંઈ ઉપાય નહીં.—દિલમાં

(છાનો રહી હુંશિયાર થાય છે ને એક ભીલડી પાણીનો

કળશો તેની પાસે મુકે છે તે પાણી પીયે છે.)

(સુરપાળ વનરાજને જોળામાં સુવાડી આશિરવાદ વચ્ચન બોલે છે.)

લાવણી.

સુરપાળ—(સુકરીત કરના હાથસો કરલે કો જાને કલકી—

એ રાહ.)

ચીરણજીવી રે' બાણેજ મારો તેમ તમે કરજો;

તેમ તમે કરજો પ્રભુજી દુઃખ બધું હરજો.—ટેક.

કપાધના મુજ નમ્ર વિનાતિ, લક્ષ વિષે ધરજો;

દિન વતસલા દિન દયાળુ, કરૂણા વાપરજો;

કરૂણાં પ્રભું ચીરણજીવીં

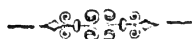
હૃદય માંહિ સંતોષ ક્ષમા, અતુરાઈ દયા ભરજો;
 વિના પ્રયાસે કામ એ તણું નિરવિઘ્ને સરજો;
 નિરવિઘ્ને૦ પ્રભુ૦ ચીરણુજીવી૦
 આપ તણો અંકિતના મુસ્તક ઉપર કરે ફરજો;
 પરમાત્મા પરબ્રહ્મ કૃપામય, ઝરે ઝરે ઝરે ઝરજો;
 ઝરે ઝરે ઝરે૦ પ્રભુ૦ ચીરણુજીવી૦
 દુષ્ટ પાપીના દુઃખન કેરૂં, જોરે નરમ પડજો;
 જયશિખરીનો મુત સદા શાંતી જસ જયવરજો;
 શાંતી જસ૦ પ્રભુ૦ ચીરણુજીવી૦

(સુરપાળ બેન ભાણેજને લઈ વિદાય થાય છે, તે વખત તેઓ બંને ધધર સ્તુતિ કરેછે. તેની જોડે ભીલ ભીલડીયો પણ બોલે છે.)

(જે નિરંજન જે નિરાકાર જે ગુણાકાર પારાપાર—એ રાહ.)

જય જગન્નાથ દૂય જોડી હાથ,
 સાષ્ટાંગ સાથ, નમિયે તમને; (૨)
 મહારાજ રાજ ધિરાજ,
 ગરિબ નિવાજ, સાય કીધી અમને; (ટેક.)
 નથી કિધું પુન્ય, ભર્યા પાપ પુંડ,
 નવ રાખી ન્યુન, જગની માહી; (૨)
 નથી સાધું સંત, રૂપિ મુનિ મહંત,
 રાખિને ખંત, પોશ્યા આહી; જય૦
 અમે ધર્મ બ્રહ્મ, સાધુને સ્પષ્ટ,

દિવેલ કષ્ટ, એવા પ્રાણિ; (૨)
 તદપિ એ નાથ, નહિ દિલ સાથ
 એ વાત તાત, અંતર આણી; જ્યો
 (જન્ય છે.)

પ્રવેશ ૨૬ મો.

સ્થળ - ગીરનાર.

(રૂપસુંદરી, વનરાજ, સુરપાળ.)

(એક દિવસ અંધારી રાત મળી છે, ચારે તરફ વિજ-
 ળીયો ચમકારા મારી રહી છે, રૂપસુંદરી બર ઊંઘમાં છે.
 વનરાજ તેના પડખામાં જરાતરા જાગતો પડ્યો છે, બાજુ
 ઉપર થોડેક છેટે બુકાનીયાળી સુરપાળ સુતો છે તે પણ
 ઊંઘી ગયોછે તેવામાં વાગે એક મોટી ગર્જના કરી તે સાં-
 ભળતાં વનરાજ તે તરફ ગયોછે. થોડેક દુર જતાં લાકડાનો
 એક કટકો હાથ આવતાં તે લઈ તે હત હત એમ કર્યા કરેછે.)

રૂપસુંદરી—(વનરાજને ન દીઠી એટલે હળકી તેના બા-
 ધને કહેછે.)

લાવળી.

(અધબીચ મોહાબત તોડી બે દરદી દિવાના એ રાહ.)

વનરાજ નર્થારે આંહી જો સુની પયારી,

તું ઉઠ ઉઠરે બાઈ (૨) શુદ્ધ બુધ ગઈ મારી વનરાજ ટેક.

જો વાધ બરાડા પાડે, (૨) છે રાતજ અંધારી;

*અલ્લેક બીથેરે મારો વિજ અમકે છ ભારી. વુ. વ.

સુરપાળ—તું ફિકર રાખ નહીં ભગની, (૨) હું સોધી
લાવું વનરાજ;

એક વણી કાકડો સારો, તે પ્રગટી મુને આપ;

એ ગયો હશે નહીં કાંઈ, (૨) રમતોજ હશે અહિં એ'ન

પગ આવ્યા તેથી તેહને, સુતાં ન પડે એ'ન; તું. એક.

(કાકડો લઈ જાયછે ને વનરાજને લાવેછે.)

લાવણી.

(મીલ જાય મન મોહન પ્યારે—એ રાહ.)

સુરપાળ—વનરાજ છે બહુ બળીયો;

ભગની તારો, વનરાજ—ટેક.

એક લઈ લાકડું પોતે,

ધુમતોજ હતો બળમાં તે,

ઉચ્ચારે વળી કરેતો તે;

સાવજ મારો,—વનરાજ—ભગની,

નથી નથી લગાર નવાઈ,

આવડની જાત ઉભરાઈ;

એ રહે કદી ન છવાઈ,

કુળનો ધારો;—વનરાજ — ભગની.

રૂપસુંદરી—(વનરાજને વાત્સલ્ય ભાથવી ખોળામાં બેસાડી)

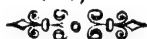
જલ.

(એ દાદ મુજે યાદ હે વલાહ તુમારી—એ ટપ.)

* બાળક.

શાખાશ છે શાખાશ મારા પુત્રે તને,
 વનરાજ પાડ્યું નામ રાખ્યું ધન્ય છે તને—ટેક.
 તૂ થૈશ મોટો તારે તારા બાપનુંજ પેર;
 વાળીશ એવી ખાતરી થૈ ચુકી છે મને.—શાખાશ

(વનરાજ અહીં મોટો થાય છે, તેને વિદ્યેશ્વર નામનો
 બ્રાહ્મણ રાજનીતિ વિગેરે શીખવી હુશીયાર કરે છે. ને ત્યાર
 બાદ તે મોટો થવાથી તેના મામા સાથે અને વખતે તેના
 સોખતી સાથે બારવટાં કરે છે.)

પ્રવેશ ૨૭ મો.

સ્થળ—કેનોજ લગભગની જગા.

(ભુવડનાં કેટલાંક માણસો—વનરાજ અને
 તેના કેટલાક સોખતી.)

(બરખારી તું આન લગે બોલને બપૈયા.—એ રાહ.)

વનરાજ—(ભુવડનાં માણસને બોધ)

કો'ની પોઠાં ક્યાં જવાની કેટલી તે કો'ને;

સાચે સાચુ બોલી જલ્દિ સૌ જવાબ દો'ને—ટેક.

માણસો—ભુવડની એ પોઠાં શી પડપૂછ છે તમારે;

કુર રહ્યાં નિકર કો'વું પડ્યે કૈં અમારે;

વનરાજ—(ધસીને) ભુવડ કોણ ક્યાંનો ભૂપ કોણ આ-
 જાય છે;

X ત્ર.બેરીની.

જાણતો નથી શું બધે ફાંકડો કરેછે;
(એમ કહી માણસેને મારી વનરાજ ત્રીજોરી લુંટેછે. ન
એક માણસને જીવતો રહેવા દેછે.

વનરાજ—(ભુવડના માણસને પકડી)

(પકડ હાથ ઉસ આદમી જાતકા.)

કે'જે તારા ભુવડને બધી વાત

કરે જ્યગીર તણો “વનરાજ”;

થોડા દિમાં કરશે બહુ ઉતપાત;

તેથી ઝંટ જા જઈ તું નમી આવ;

માણસ—બહુ સાર મુકો મને મહારાજ,

જીવત્દાન આપો ગરિબ નિવાજ.

હુંતો છર્જા ચાકર ચીહી તણો;

(તેથી) મને અપરાધી જરા ન ગણો.

(વનરાજ તેને છોડી દેછે તે જાયછે, ત્યારબાદ વનરાજ
પોતાના સોળતીને લઈ પોતાના રહેઠાણ ઉપર જાયછે.)

—❦❦❦—

પ્રવેશ ૨૮ મો

સ્થળ—કલ્યાણીનો રાજમેહેલ.

(ભુવડ, પ્રધાન, અને પછીથી એક માણસ.)

માણસ—(તમન કરાને) (રાત્રી હું મેં કોમકા ઓર છ.

દર મેરા નામ—એ રાહ.)

રાજાજી કહું આપને, એક યયુંજ વીપરીત કામ;
 કનોજ લગભગ આપની, હુંટી પોઠ તમામ.
 ફરે બધે જયશિખરીનો, સુત સુરો “વનરાજ”;
 બચવા દીવો મુજને, કે’વા તમને વાત.
 એમ કહ્યું છે મુજને, દિન થોડામાં ઉતપાત;
 નમશે નહીં નૃપ તો થશે કેહેજે સઘળી વાત.
 ભુવડ—(પ્રધાનને) ઓ! પ્રધાનજી?? કહું, તેપર રાખો
 ઐ’દિશ;

બંદોબસ્ત કરાવવામાં, નહીં કરવી કેં દીલ.
 પ્રધાન—કલ્યાણીપતિ આપને, નમિ ચરણે રાખ્યુ શીશ;
 આત્મા જેવી આપની, તેજ પ્રમાણે કરીશ.
 (બંદોબસ્ત કરેછે.)

પ્રવેશ ૨૯ મો.

સ્થળ—કલ્યાણી, રાજમેહલ આગળનો ચોક.
 (ભુવડ, પ્રધાન, સેનાધિપતિ, પાછળથી દુખી લોકો.)
 ભુવડ, પ્રધાન, સેનાધિપતિ ખેઠેલા છે, થોડીવારે વનરાજ
 ભુવડનાં આજ્ઞાયાજ્ઞ ગામડાં તથા નાનાં નાનાં શહેરો હું-
 ટતો ફરેછે તે દુઃખ લોકથી સહન ન થયું એટલે તેઓ
 ગાભરા પડી જઈ ભુવડપાસે આવી પોકાર કરેછે.)
 (ઉઠ સખી તું ખેડી થા, નૃપ ઉભા કપાળુ આ, એ રાહિ.)

લોકો—(દોડતા આવેલી)

ગજબ થાયછે કપાળ, કોણ જાણે કોનો બાળ;
સાહીને તરવાર હાલ, નગર લુંટી જાય માલ—ટેક.
કોણ જાણે કોણ છે, આવ્યો એ તો હોણ છે;
ધોળે દીન એ ધરાર, નગર લુંટી જાય માલ—ગજબ.
વાંકી મુઠેછે એ પાધ, ગોઠી સાથ જોઈ લાગર;
સિંહ પેઠે મારો કાળ, નગર લુંટી જાય માલ.—ગજબ.
હાથ આવતો નથી, ને છતો થતો નથી,
કાંઈ જાગતી ન બાળ, નગર લુંટી જાય માલ,—ગજબ.
લોક હાલમાં એ હાલ, એની એ કુટે ધમાંલ,
ક્યાંથી આવ્યું આવું સાલ, નગર લુંટી જાય માલ, ગજબ.
આવશે એ આજ કાલ, એવી પેટમાં રે' કાળ,
માટે ભૂપ હ્યો સંભાળ, નગર લુંટી જાય માલ;—ગજબ.
કેડમાં રાખે કટાર, હશે વર્ષ વિત્યાં બાર,
કાળરૂપનો એ કાળ, નગર લુંટી જાય માલ.—ગજબ.

ભુવડ—(હાથ પછાડી.)

રાત્ર—ગજબ.

(તેરી અકલસે ભુલકે દુદાર ગમાયા, અથવા. મેં લા-
ખકી દોલાખકી પરવા નહીં રખતી—એ રાહ)
ઓળખ્યો મેં ઓળખ્યો એ તો પેલો “વનરાજ”
વારે વારે પાડી લુટ્યો જાયછે એ લાજ. ઓળખ્યો—ટેક.

(લોક સામુ જોઈ) જાઓ અંદોમસ્ત કરે બીક ના ધરો,
(પ્રધાન સામુ જોઈ) પંડે ચાંપ રાખીઓ પ્રધાનજી! ચડો,
ઓજાઓ.

પ્રધાન--(ઉભો થઈ હાથ જોડીને) યૈ મેરા દીક્ષદાર હૈ.
—એ રાહ).

આજ્ઞાનુસરી ઓ કપાળુ આજ થકી હું ચડીશ.

બારવટું કરનારનો પક્ષો સોધ કરીશ.

(ચડેછે પણ બુવડના હુકમથી તે કેટલેક દિવસે પાછો આવેછે અને વનરાજ ત્રીજોરી લુંઠ્યા પછી કેટલેક દિવસે કેટલાએક માણસના જમાવથી બુવડના રાજ ઉપર છાપો મારી તેનું રાજ તે સ્વગત કરેછે. પણ સોલંકીરાજનું જોર વધારે જણાવાથી તે કુક્ત નામનોજ રાજ રહ્યો છે. આ વખત તેનો મામો સુરપાળ મર્જુ પામ્યો હતો તેની તેને પુરણ ખોટ હતી, આ પછી વનરાજ ઘણાં દિવસ બહાર-વટે રહ્યોછે, પરંતુ આખરે બુવડને કાયર કરી પોતાના ધરેલા વિચાર પ્રમાણે તેણે પોતાની રાજ્યધાનીનું નામ અણહિલવાડ પાડી શ્રી દેવીના હાથથી ગાદીએ બેસતાં તિલક કરાવી ચાંપાને પ્રધાનની પદવી આપતાં જય મેળવ્યો. એ ખુશાલીમાં શ્રેષ્ઠ શાહુકારો તેને નજર કરેછે તથા અત્યાનંદથી નગરની સ્ત્રીઓ ગીત ગાયછે અને જય જયકાર બરતી રહેછે.

ગીત.

(રઘુપતિ રામ રૂદ્રમાં રે'જો રે—એ રાહ.)

દિવાળીનો દિન આજ અમારે,

કેવી શોભા બની છે બજારે. દિવાળીનો—ટેક.

ગાદિયે બેઠા વનરાજ આજે, જ્યેથી કુંડુભિ નોખત ગાજે;
કેવા લોક ફરે છે ઉલાસે,—દિવાળી.

આર તરલાતોરણ દ્વાર બાંધે, માણેક મોતી હિરા મહિ સાંધે
કોઈ વાત તણો રે' ન બાંધે—દિવાળી.

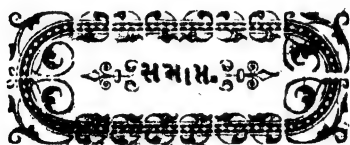
વનરાજ છે કવનરાજ સરખારે, એક દૃષ્ટિ થકી અમ નિરખારે
બાહુ જોતાં કરી છે પરિક્ષા—દિવાળી.

એની ગાદી અચળ પ્રભુ રાખોરે, એનાં કંઈ કપાનીધિ કાપોરે;
એના કુબનનું જોર ભાગો—દિવાળી.

(બેલ પુરો થયો એટલે સર્વ પાત્ર મળી ઇશ્વરગુતિ કરે છે.)
દિંડી.

પરમ દેવ તમે પુર્ણ પ્રેમ લાવી,
બહુ જ્યુક્તિથી આ સૃષ્ટિની સૃજવી;
પવન પાણી કિધાં મુખ્ય લાભકારી,
અતિ ગહન પ્રભુ છે ગતિ તમારી.
રવિ ચંદ્ર અને અકચકિત તારા,
જનલ વિષે દિસે દિપાયમાન સારા;
સદાકાળ રહ્યા સર્વ તેજ મારી,

અતિ ગહન પ્રભુ છે ગતિ તમારી.
 સિંધુ પહાડ નદિ ખીણને ગુફાઓ,
 વડાં વૃક્ષ તથા રરમ્ય જો લતાઓ;
 નિર્જીવાં મતિ મુઝાય છે અમારી,
 અતિ ગહન પ્રભુ છે ગતિ તમારી.
 મૂર્ચ્છા આસપાસ આગરસા ફરેછે,
 દિવસ રાત નાથ તે થકી પડેછે;
 દિસે કામ સહુ શ્રેષ્ઠ ચમત્કારો,
 અતિ ગહન પ્રભુ છે ગતિ તમારી.
 કોઈ સમય દાઃયિ પહાડ ફાટી જાય,
 જરૂર તે થકીજ ધરતિકુંપ થાય;
 તમે દિન દિન જન જાણી લ્યો ઉગારી,
 અતિ ગહન પ્રભુ છે ગતિ તમારી.
 તમ કૃપાથી વિશ્વમાંય વૃષ્ટિ થાય,
 તમ કૃપાથી મિજ સકલ ઊગી જાય,
 કૃપાનાથ છે તમારી વાત ત્યારી,
 અતિ ગહન પ્રભુ છે ગતિ તમારી.

અગાઉથી ગ્રાહક થનારના મુબારક નામનું લીષ્ટ.

ગ્રાહકોનાં નામ.	પ્રત.	અંભાત.	
નેકનામદાર, નવાબ સાહેબ મારકુત.			શ્રે. દલપતભાઈ દીપચંદ.
શામરાવ નારણરાવ લાડુ દીવાન સાહેબ. ૨૫			રા. છોટલાલ હરીવલભ વૈદ્ય.
પ. રત્ને. ભાઈલાલ મનસુખરામ. ૧૦			રા. નંદલાલ માણિકલાલ.
પ. રત્ને. ગણદાસ મુળજી. ૨			રા. નગીનલાલ મોતીરામ.
પ. રત્ને. ભાઈલાલ ત્રિભીવનદાસ. ૨			રા. છગનલાલ ગંગારામ
રા. વરજભાઈ ત્રાણલાલ. ૧			રા. મંગળ ભોળાનાથ
વકીલ. મગનલાલ ફુલભદાસ. ૧			રા. મણીશંકર શીવશંકર
રા. ગીરધરલાલ મથુરાદાસ. ૧			રા. બાળકૃષ્ણ નારાયણ
રા. મોતીલાલ શંકરલાલ. ૧			પં. મુળશંકર દયાશંકર, પાંચ્યા
શા. માણિકલાલ મોતીલાલ. ૧			રા. રતનલાલ મોહનદાસ
શુ. જ્યેશંકર ગણપતરામ. ૧			રા. મણીલાલ નારણદાસ
મ. મણીશંકર જ્યેશંકર. ૧			ભદ. નારણરાવ કચ્છણશંકર
આ. અમીરખીન મહમદ, ૧			પં. વજ્યેશંકર શીવશંકર
રા. ઉમીયાશંકર બેહર. ૧			રા. મણીલાલ કાળીદાસ
દે. રામરાય બાલાજી. ૧			પં. મોહનલાલ માધેવ
			રા. મોહનલાલ ખેચર
			રા. કાકોરલાલ કેસવલાલ

રા. માણિકલાલ નંદરામ
 રા. નરભિરામ વી. વેજનાથ
 રા. ચુનીલાલ ભાઈલાલ
 રા. ભાઈશેઠ હંધરદાસ વકીલ
 ભટ્ટ, પ્રાણશંકર દુરભાઈકર
 રા. મગનલાલ વલ્લશંકર
 રા. છોટાલાલ કેન્નાવલવ
 રા. દલસુખ રામભાઈ
 વડોદરા.
 શા. બાપુ હેમચંદ
 રા. ભગવાનલાલ જીભાઈ
 શા. ગોપાળ જમનાદાસ
 રા. છોટાલાલ ઉમીયાશંકર
 રા. માણિકલાલ કુબેદાસ
 રા. મગનલાલ હરજીવન
 જી. હિમતલાલ વખતરામ
 રા. પરભાઈકર ભવાનીશંકર
 મા. કેપ્પુશરો બેજનજી
 રા. શંકુલાલ ગોવીંદલાલ
 રા. નારભરાવ બાપુજી

શા. નગીનદાસ નરભિરામ વ.સ્ટે.કલા. ॥
 રા. લલુ દવારકાંદાસ ॥
 શેઠ. નવરોજજી કાવસજી ॥
 વડોદરા (સ્ટેશન). ૪
 મા. દામોદર ઉમીયા શંકર ટી. કલે. ૪
 રા. નાથાલાલ ગીરધરલાલ. પા. ડી. કલા. ૧
 રા. શીવલાલ જગજીવન દાસ.ડેલીગ્રાફી. ॥
 રા. દલપતરામ નયુભાઈ. સીગનલર ॥
 રા. બાપુલાલ જગજીવન. ॥
 રા. ડાહ્યાભાઈ ગુલાબદાસ. ॥
 (જીનાગઢ). ૪
 રા. હીરાલાલ માણિકલાલ. ૧
 રા. ગીરધરલાલ રોજરામ વકીલ. ૧
 રા. જદવરાય દાનતરાય. ॥
 રા. દુવારકાંદાસ પ્રાણશંકર. ॥
 રા. પરસોત્તમરાય શીવપ્રસાદ. ॥
 રા. માહાસુખરાય ભવાનીદાસ. ॥
 રા. ગોકળદાસ વજદાસ. ॥
 રા. શ્રીરંગધર મુળશંકર. ॥
 રા. ઉમીયાશંકર દુરગાંશંકર. ॥

૨૧. માનશંકર હરીદાસ. ૨
 ૨૧. કલ્યાણરાય દુલેરાય. ૨
 ૨૧. મોતીલાલ ઝવેરચંદ ૨
 ૨૧. સદાશંકર ઉદ્દેશંકર. ૨
 ૨૧. ભુદરલાલ ભગવાનદાસ. ૨
 ૨૧. દુવારકાંદાસ લખમીદાસ. ૨
 ૨૧. મયાચંદ બાણુજી. ૨
 ૨૧. સલેમાન હામા. ૨
 (નવાજેતપોર.)
 ૨૧. અનંતરાય ત્યાલચંદ. ૨
 ૨૧. લીલાધર મુળશંકર. ૨
 ૨૧. ગુણભશંકર દુરગાશંકર. પો. કે. ૨
 ૨૧. મુંદરલાલ ધીરજરામ ૨
 ૨૧. મણીશંકર મોહનજી રેકુ. મા. ૨
 ૨૧. શામજીભાઈ નરસીહ ૨
 ૨૧. આમદ મેધજી. ૨
 (સંસ્થાન વળા).
 ૨૧. નામ. વખતસીંગજી મેધરાજજી ૨૧-
 ૩૦
 ૨૧. કોર સાહેબ.
 ૨૧. રા. બજીભાઈવી. મણીશંકરદીવાન ૨

૨૧. રા. યસવંતરાવ ખારકર હ. સફેટરી ૫
 ૨૧. રા. લીલાધરદાસ હરખચંદ સરત્યા-
 યાવીર. ૧૦
 ૨૧. રા. ત્રીકુમરાય ઉદ્દેશંકર કે. ત્યા. ૧
 ૨૧. રા. જ્યેષ્ઠ આધવજી. ૧
 ૨૧. રા. માનશંકર વી. છબીલાદાસ. હ. ૧
 ૨૧. કો. સરિસ્તદાર. ૧
 ૨૧. ભગવંતરાય માધવરાય. (કારકુન) ૧
 ૨૧. ભુપતરાય માધવરાય (કારકુન) ૧
 ૨૧. નરસીહદાસ અમરશી. ૧
 ૨૧. મુળજી દેવશંકર. ૧
 ૨૧. વેણીશંકર મણીશંકર. ૧
 ૨૧. હરખજી માવજીસુની વકીલ. ૬
 ૨૧. કલ્યાણજી રણછોડજી. વકીલ. ૧
 ૨૧. કુંવરજી લખમીચંદ. વકીલ. ૧
 ૨૧. મે. કલ્યાણજી મુળજી. ૧
 ૨૧. રાજગર. વેજનાથ નાનજી. ૧
 ૨૧. મી. લાલગીની ઓસમાન. ૨
 ૨૧. સારાભાઈ અવલરામ. જી. કે. વે. ૧
 ૨૧. જી. કાળીદાસ જીણા. ૧

૧ ૨
 ત. કકલ કોકા.
 પાકક. હંધરેણ રેવાશંકર
 મી. આલમમીયાં મલિકમરુતુ
 ત. કેશવણ વાહાલણ
 બ. કાળા જ્યુડા જેલર
 જ. ખોડાભાઈ ઝોધડભાઈ
 રા. મોહનલાલ વીઠલરામ જમીદાર
 ડાક્ટર. લાલણ કલ્યાણુણ
 દપલશંગ મડદનશંગ પો. જ.
 હમીર સલિમાન સ્વા. પો. જ.
 રા. ભાણુણ ગોકુળદાસ ઝંગલો પ. રકુલ
 માસ્તર.
 રા. રા. હરજીવન માધવણ તા. રકુલ
 માસ્તર.
 મે. પ્રભુણ મોહનણ કંટાક્ટર.
 બારોટ. ભીમણ માવશંગ
 મે. લલુભાઈ કાળીદાસ
 શા. ત્રિભાવન કલ્યાણુણ
 મે. મુંદરેણ ગોરધન
 યુ. પરસોતમ ગવરીશંકર

મે. ગુલાબચંદ હજાભાઈ
 મે. કલ્યાણુણ નરસીહદાસ
 પ. રત્ને. ચત્રભજ ગવરીશંકર પો. મા.
 રા. હરખચંદ મયાચંદ
 ખો. ગીરધરલાલ દેવણ
 શા. વીઠલ ખેમચંદ
 મે. ભવાનીશંકર વીઠલ
 બ. કાનણ ભાભા. વળાનીતિ સુયોધ્ય
 નાટક કુંપનીના મેનેજર
 ભટ. જશંકર મોનણ (એકટર)
 બા. નરભિરામ દયારામ (એકટર)
 ત. કાળીદાસ કેસવણ (એકટર)
 રાજગોર, છગન વેજનાથ (એકટર)
 જા. નયુ દયારામ (એકટર)
 ભટ. મગનલાલ કકલ (એકટર)
 ટકર, નરસીહ જેડા (એકટર)
 મી. રામણ હરીભાઈ કંટાકટર
 રા. મુંદરેણ હોરાચંદ
 રા. રેવાશંકર વાહાલણ
 પટાવાલા, નાનણ દુધા

રાજગોર, લલુ વેજનાથ	"	રા. સંદાશંકર ગોપાળજી	૧
સં. વળા તાંબે (હુળિયાદ.)	૪	રા. આણંદરાય દુલેરાય	૨
રા. શીવત્રસાદ ફુલંબજી પ્ર. પો. ફો.	૨	મ. ભવાનીશંકર નાનાભાઈ	"
રા. ભુપતરાય બળવંતરાય	૨	ગાંધી. લલુ કાનજી	૧
પ. સ્તે. શવજી જગજીવન દસાઈ	"	ખોખર, રાજુભાઈ સાડીભાઈ	"
પ. સ્તે. ગીરજશંકર કુરણશંકર મેતાજી	"	પં. મોતીરામ માહાશંકર	"
ભટ. નરભેરામ ગીલા	૧	સૈયદ, અલીમીયાં પીરમીયાં	૨
ક. ગીરધર ધનજી	"	એલીમ, દાદુમીયાં ચાંદમીયાં	૧
ક. ફુલંબ ધનજી	"	સૈયદ, ખુખમીયાં અલીમીયાં હા. આ- લમમીયાં	"
પટેલ, લાલા રૂડા.	"	દે. છગન નારજી	"
મ. આણંદજી ભગવાન	"	ગાંધી. માણિકચંદ મનજી હા. લલુ	"
ભ. પરમાણંદ માધવજી	"	શા. મેધજી હિમચંદ હા. લલુ	"
મ. ચત્રભજ બાપા	"	દોસી. મગન ઝવેર હા. વનમાળી	"
દે. નરભેરામ કાનજી	"	વળાતાંબે (કાનપોર.)	"
સો. ખાના નાગજી	"	ત્ર. ગીરજશંકર વાલજી	૧
મ. ગીલા કાળીદાસ	"	મ. ત્રીકમજી મુલજી	૧
જી. પરમાણંદ ત્રીકમજી	"	શા. ગોપાલજી ચોવીંદજી	૧
સૈયદ, સાલમમીયાં પીરમીયાં	"	વળતાંબે (ધરેડ)	
સં. વળાતાંબે (હુડમતિયા.)	૪	રા. વ્રજરાય ગુલાબરાય.	૧
રા. રા. બાપુરાવ બાબાજી વૈવટદાર.			

સૈયદ, ગગણ પ્પાનજી
 મે. વાલજી લવજી
 સોની. પ્રેમજી હીરા.
 ભા. ગીલા રૂપડ.

૧ વળાતાંબે (રાજપરા.)

મ. રામ્પોલશ્રી, અમરચંગજી હમીરજી ૪૦
 ગાંધી, ખીમચંદ ધરમસી. ૧

(બગસરા.)

આજમ, રેવાસકર અંબાશંકર. ૨૦
 શેઠ, રાયચંદ ગોપાળજી. ૧૦
 રા. રેવીશંકર વી. શવજી ૧
 રા. અમરશી, રામજી ૫
 રા. ભેચંદ ગોપાળજી ૫
 રા. નરસી ગોપાલજી ૫
 રા. ત્રીભિવન ડાહ્યા. ૫
 રા. હીરાચંદ, સુંદરજી ૫
 રા. બહેચર, જીણા. ૫

(સીહોર.)

તે. ના. રામ્પોલશ્રી. હરીસાંહજી રૂપસંગ ૭. ૨૭
 રામ્પોલશ્રી, ભેડીસંગજી દેવીસંગજી ૨
 પા. ભગવાન કેસવજી ૨
 શેઠ લાલચંદ કાળીદાસ ૨
 રા. લક્ષ્મીશંકર ત્રીભિવનદાસ ૧
 મે. ત્રીભિવન ભગવાન. ૫
 દો. ખુશાલ રૂગનાથ. ૫
 દો. રણછાડ શામજી ૫
 દો. દેવચંદ બાઈચંદ ૫
 રા. નારણ પરસોત્તમ ૫
 રા. રામજી હીરજી ૫
 રા. ત્રીભિવનદાસ પરમાણુંદદાસ. ૫
 રા. નાગરદાસ પરસોત્તમદાસ. ૫
 મા. ગીરધરલાલ ફુલભદાસ. ૫
 (વઢવાણ રોહર.)

* રાજપરાના રામ્પોલ શ્રી અમરચંગજી તથા બગસરા ના મેનેજર સાહેબ આજમ રેવાશંકર અંબાશંકરે સારી ઉદારતા બતાવી છે.

રા. નારણશંકર ગીરજશંકર.	૨	શા. દેવીદાસ વીહલદાસ.	૧
રા. પુલજી હરીકમ્.	૧	મી. જમસેદજી ઝેરવાનજી	૧
રા. નારણજી કાલુભાઈ.	૧	(પછેગામ.)	
રા. પ્રતાપરાય કાનજી	૧	બાસ. રણછોડદાસ રામિધર.	૨
રા. ચવલજી બાપુભાઈ	૧	રામ્પોલ, રાયસંગજી દેવાજી	૧
રા. ઉજ્જમશી કમ્બરા.	૧	રા. હરગોવિનદાસ વીરચંદ.	૫
રા. ગોરધન નેશંકર.	૧	રામ્પોલ, કેસાભાઈ રામાભાઈ.	૫
શા. વાલજી શંગજી	૧	ભ. ઝંખાશંકર જટાશંકર.	૫
શા. દેવચંદ નેચંદ.	૧	ભ. જટાશંકર મોરારજી	૫
શા. વેલસી હકમચંદ.	૧	મે. મોહનલાલ છગતલાલ.	૫
શા. મોહનલાલ ઉમિદચંદ.	૧	બાસ. મોતીલાલ છોટાલાલ.	૨
રા. મુળશંકર શીવશંકર.	૧	ભટ. વલકુલ રામશંકર.	૧
શુ. રૂગનાથજી રણછોડજી. (મુંજ)	૧	ભટ. નાગરદાસ ધધરજી	૧
રાયસાંકળી તાલુકદાર હા. કાનજી શીવ શંકર.	૧	ઝોઝા. નરમિશંકર તથા નારણજી ઝંખાસ.	૧
		ભટ, ગણેશ લાલજી	૧
મી. કાશીદાસ નાનાભાઈ	૧	(અમદાવાદ.)	
રા. ઇંદરજી શંકર.	૫	રા. સા. મહિપતરામ રૂપરામ.	૨
રા. વલભદાસ કાનજી પોરબંદર વાલા.	૧	(ચુડા.)	
શુ. જીવરાજ માધવજી	૧	રા. રા. રતીલાલ ભાઈ. કા. સા.	૫

રા. હર્ષરભાઈ શકરભાઈ. ન્યા. સા.
રા. પ્રભાશંકર મુગડરામ.

(ઉમરાળા.)

રા. રા. હિમેદરામ કુરેણાશંકર.

ભટ. જગન્નાથ હરીરામ.

રા. કુન્નરાય જયંતીરાય.

રા. પ્રતાપરાય અવધરામ.

વ. રેવાશંકર ભગવાનજી

રા. નંદલાલ પરમાનંદદાસ

રા. શામજી ખોડા

ડકર, યોધાડ રેઘા

(મોણપુર.)

મ. જસવંતસંગજી ખેતાભાઈ

ગઢવી, ખીમરાજ કરણભાઈ

રા. પુરેસોતમ વણારસી

ચૌહ. હરીચંદ રાધવજી

ફીકર મામદ જમાલ

(વડોદ.)

શા. શીવલાલ ગોવીંદજી

રામ્મોલ, વેરાભાઈ અમાભાઈ

(ચંભારડી.)

રા. રા. મણીશંકર રામિશ્વર થાણુદાર

સાહેબ.

મુખી, જીવા વીડલ

શા. મુળજી જ્ઞેદા

રામ્મોલ, મુલુભાઈ કનુભાઈ

ગેહિતા, રાધવજી કુલચંદ

(નીંગાળા.)

રા. ગુલાબરાય ત્રંબકરાય થાણુદાર સાહેબ

રા. જ્ઞેદાલાલ ગોવીંદરામ

(છભાડીયા.)

મિમણુ. મામદ નાયા

શા. વીડલ ગલાબચંદ

ભટ, વીડલજી પ્રાગજી

(સિયાનગર.)

રા. રા. કલ્યાણરાય ગુલાબરાય મહાલ-

કારી સાહેબ.

વળાતાબે (પાટી.)

મ. ભાજરાજજી કૃતેસંગજી દરબાર

સાહેબ.

